

Ünsal BAŞAK

Dr., Milli Savunma Üniversitesi, Ankara/Türkiye
Phd., National Defence University, Ankara, Türkiye

eposta: unsal1538@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6845-973X>

RorID: <https://ror.org/010t24d82>

Atıf/Citation: Başak, Ünsal. 2023. Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), 120-150. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1179629>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi/Dissertation Summary
Geliş Tarihi /Received:	24.09.2022
Kabul Tarihi/Accepted:	31.01.2023
Yayın Tarihi/Published:	20.03.2023

YUNANCA KAYNAKLARA GÖRE FİLHELEN TABURU VE PETA MUHAREBESİ

ÖZ

1821 yılında başlayan Yunan İsyanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu dönemin zor şartları nedeniyle bastırılmamış, 1822 yılına gelindiğinde isyancılar kendilerine geçici bir hükümet seçecek ve Mora yarımadasında bazı önemli kaleleri alacak kadar güçlenmişti. Bununla birlikte isyancıların en büyük eksiklikleri; mali destek ve düzenli bir ordu için tecrübeli askeri personeldi. İsyanın başlamasıyla birlikte aldıkları klasik eğitim dolayısıyla Antik Yunan hayranı olan Avrupa ülkelerindeki gruplar tarafından dönemin milliyetçilik ve romantizm akımları doğrultusunda isyana açıkça destek ilan edilmişti. Önemli bir bölümü aristokratlar, askerler, bilim adamları ve tüccarlardan oluşan ve Filhelenler olarak adlandırılan bu gruplar, buldukları ülkelerde kamuoyunun Yunanlar lehine döndürülmesinde yoğun çaba harcamış ve büyük ölçüde başarılı olmuşlardır. Bu çalışmada, Avrupalı Filhelen askerlerin 1821-1822 yıllarında isyana katılmak için Yunanistan'a gelmeleri ve burada Batı askeri tarzı ile oluşturdukları "Filhelen Taburu" olarak adlandırılan birliğin faaliyetleri, birliğin kurmayları ile Yunan asiler arasında savaş yöntemlerine yönelik tartışmalar ve dönemin Yunan liderleri arasında modern bir ordu kurulmasına yönelik görüş ayrılıkları, ağırlıklı olarak Yunanca kaynaklar kullanılarak incelenmiştir.

Bu tabur 16 Temmuz 1822 tarihinde gerçekleşen Peta Muharebesi'nde ağır yenilgiye uğrayınca, Yunan İsyanı liderlerinin merkezi bir hükümet ve modern bir ordu kurulması yönündeki fikirleri de hayata geçirilememiştir. Bununla birlikte Batıların isyana destek için yaptıkları diğer girişimlerle birlikte Peta Savaşı ve Filhelen Taburu, modern Yunan tarih yazımında hak ettiği kadar fazla yer alarak, Yunanistan'da her yıl anılan bir olay haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Peta Muharebesi, Filhelen Taburu, Filhelen, Mavrokordatos, Yunan İsyanı.

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

ACCORDING TO GREEK SOURCES THE BATTALION OF PHILHELLENES AND THE WAR OF PETA

ABSTRACT

The Greek Revolution, which started in 1821, could not be suppressed by the Ottoman Empire due to the difficult conditions of the period, and by 1822, the rebels were strong enough to elect a temporary government and take some important castles in the Peloponnese. However, the biggest shortcomings of rebels were financial support and experienced military personnel for a regular army. With the beginning of the rebellion, groups in European countries who were fans of Ancient Greece due to the classical education they received, openly declared support for the rebellion in line with the nationalism and romanticism movements of the period. These groups, which are called the Philhellenes, most of which are composed of aristocrats, soldiers, scientists and merchants, have made great efforts and been largely successful in turning public opinion in favor of the Greeks. In this study, it is aimed to make a general assessment of the European Philhellenes soldiers coming to Greece to participate in the rebellion between 1821-1822 and the activities of the unit called the "Philhellenes Battalion", which they formed with the western military style. At the same time the differences of opinion about modern war and regular army on the Greek rebels and Battalion staff have been examined mainly by using Greek sources.

When this battalion suffered a heavy defeat at the Battle of Peta, which took place on July 16, 1822, the ideas of the leaders of the Greek Revolt to establish a central government and a modern army could not be realized. However, along with other attempts by the Westerners to support the rebellion, the Battle of Peta and the Philhellenes Battalion have become an annual event in modern Greece, occupying more than it deserves in modern Greek historiography.

Keywords: War of Peta, The Battalion of Philhellenes, Philhellenes, Mavrokordatos, Greek Revolution.

Giriş

1789 Fransız İhtilali sonrasında yayılan milliyetçilik fikirlerinin Yunanlara ulaşması ve 18.yüzyıl boyunca gittikçe artan sayıda Yunanın, Batı ile gerek üniversiteler gerekse deniz ticareti yoluyla iletişime geçmesi isyanın düşünsel temelini oluşturmuştu (Papanikos 2022: 20). Ayrıca önce Fransız, sonrasında İngiliz hakimiyetine geçen Adriyatik Denizi'ndeki Yedi Ada, milliyetçilik düşüncesinin Mora yarımadasına ulaşmasında bir köprü işlevi görmüştü. (Durie 1999: 86) Yedi Ada bu köprü işlevinin yanı sıra Mora yarımadasındaki Yunan çeteciler için hem güvenli bir sığınak, hem de Batının askeri desteğinin sağlanabileceği önemli bir bölgeydi.

1821 yılında başlayan Yunan İsyanı¹, bir yandan isyanın ilk yıllarında Mora'da yaşayan Türklere yönelik uygulanan vahşet, diğer yandan ise Osmanlı İmparatorluğu'nun aslında

¹ Yunan tarih yazımında 1821 yılında başlayan ve Yunanistan'ın kurulmasına yol açan çatışma süreci "Bağımsızlık Savaşı" olarak nitelenirken, Türk kaynaklarında yaşanan çatışma süreci "İsyan" olarak

Ünsal BAŞAK

çetelerden oluşan isyancılara yönelik bir türlü kesin başarı sağlayamaması ile dikkat çekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun isyanı bastıramamasındaki temel nedenlerden biri, isyancıların adalarla ve Avrupa ile bağlantılarını kesecek bir deniz gücünden yoksun olmasıydı. Ayrıca bu isyan Osmanlı askeri gücünün yetersiz kaldığının açık bir göstergesiydi ve Yeniçerilerin isyancılar karşısındaki başarısızlıkları da ocağın kaldırılmasında önemli rol oynamıştı.

İsyanın başlangıcından itibaren özellikle Alman ve Fransız Filhelenler olarak adlandırılan grup, kamuoyunda isyana sempati duyulması ve destek sağlanması için yoğun çaba harcamışlardı. Özellikle 19.yüzyılda Antik Yunan uygarlığına hayranlık duyan ve bu nedenle Yunanları destekleyen siyasi ve felsefi görüşe verilen isim olan Filhelen tabiri, "Yunan dostu" olarak Türkçeye çevrilebilir. (Babinyotis 2009:1217) 19.yüzyıl Avrupası'nda genç aristokratların Antik Yunanı keşfetmek için bölgeye yaptıkları geziler sonucu yayımladıkları kitaplar zaten Yunan halkına belli bir oranda sempati duyulmasına yol açmıştı. Genellikle dönemin romantizm akımının da etkisiyle isyan eden Yunanlar baskıya karşı direnen Antik ataları ile özdeşleştiriliyordu.

Çalışmada Batılı Filhelenlerin isyana destek olmaya yönelik motivasyonları ayrıntılı bir biçimde incelenecektir. Bu motivasyon; isyanın ilk iki yılında Alman ve Fransız Filhelenlerde bizzat Yunanistan'a gidip savaşmak şeklindeyken, İngiliz Filhelenler isyanın ilk aşamasında daha çok maddi destek sağlamayı ve kamuoyu oluşturmayı tercih etmişlerdir. Bu kapsamda öncelikle 1821-1822 yılları arasında gerçekleşen olaylara odaklanılmıştır. Çalışmada yoğunlukla Yunanca kaynaklar kullanılmıştır.

Batılıların isyancılara destek olmak amacıyla Yunanistan'a gelmeleri ve burada askeri bir birlik oluşturarak Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşmaları çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Filhelen Taburu olarak adlandırılan ve Batılılardan oluşan bu birlik her ne kadar kısa süre varlık göstermiş ve 16 Temmuz 1822 tarihinde yaşanan Peta Muharebesi'nden

nitelenmektedir. Çalışmada bu kapsamda "Yunan İsyanı" tabiri kullanılacaktır. Yunan tarih yazımında isyanın, 25 Mart 1821'de Kalavrita bölgesindeki bir manastırda Patrik Yermanos'un liderliğinde başladığı belirtilmektedir. Halbuki isyanın önderlerinden olan Kolokotronis isyanın 22 Mart 1821'de Patra ve Kalamata şehirlerinde eş zamanlı olarak başladığını belirtirken, Metropolit Yermanos da anılarında belirtilen tarihte Kalavrita'dan uzakta bir köy olan Nezara'da bulunduğunu söylemektedir. Kalavrita bölgesinde isyanın Metropolit Yermanos tarafından başlatıldığına yönelik ilk eser, 1824 yılında Fransız seyyah François Charles H.L. Pouqueville tarafından kaleme alınmıştır. 15 Mart 1838 tarihinde Kral Otto tarafından çıkarılan bir kararnameyle, aynı zamanda dini bir gün olan 25 Mart tarihinin isyanın başlangıç tarihi olarak esas alınacağı bildirilmişti. Bu konuda ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Esra Özsüer, **Türkokratia-Avrupa'da Türk İmajı**, Kronik Yayıncılık, İstanbul 2019, s.259-265

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

sonra dağılmışsa da, söz konusu birliğin yeni kurulmakta olan Yunan devletinin kurumsallaşmasına yönelik etkileri uzun süre devam etmiştir.

Çalışma kapsamında bir yandan Filhelen taburunun faaliyetleri ve Peta Savaşı'na odaklanılırken, diğer yandan Batı tarzı bir ordu ve bu orduyu destekleyecek merkezi bir hükümet kurmak isteyen başta Mavrokordatos olmak üzere Batı taraftarı Yunan isyancılar ile geleneksel vur kaç taktiği ve çete savaşını tercih eden Kolokotronis'in başını çektiği gelenekselci yaklaşımı savunan Yunan isyancılar arasındaki görüş ayrılıkları ve bunun modern Yunan ordusunun kurulma sürecine olan etkilerinin gösterilmesi de amaçlanmıştır.

1. Yunan İsyanını Hazırlayan Gelişmeler ve İsyanın Başlaması

18.yüzyıl Doğu Akdeniz ve Ege'den geçen ticaretin artması ve daha çok sayıda Yunanın yurtdışında yaşamaya başlaması ile özgürlük fikrinin Yunanistan'da geliştiği bir dönem olmuştu. Bu fikrin gelişiminde önemli rol oynayan etkenlerden birisi de 1774 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında imzalanan Küçük Kaynarca Anlaşması idi. Bu anlaşma sayesinde, Rus ticaret gemileri serbestçe Boğazlardan geçebilmiş ve bu da Karadeniz-Akdeniz deniz ticareti rotalarında önemli bir artış sağlamıştı. Bu artıştan en fazla yararlananların başında ise, bölgedeki Yunan armatörler ve ticaret burjuvazisi gelmekteydi. Bu zenginleşmeye paralel olacak şekilde 18. yüzyılın ortalarından 1821 yılına kadar, İzmir merkez olmak üzere zenginleşen Yunanlar sayesinde Yunanca kitap yayımı ve eğitimi o zaman kadar görülmemiş bir düzeye erişmişti. (Ahmet 2014: 238-239)

Bu aydınlanma hareketi kapsamında örneğin 18.yüzyıl sonlarında Ayvalık'ta yetmiş sınıflı, amfili ve kütüphaneli bir okul açılmış, bu okul için yapılan harcamaların çok daha fazlası Bükreş, Yaş ve Sakız'daki benzer okullar için Yunan burjuvazisi tarafından harcanmıştı. (Milas 1994: 43)

Bu kitap basımı, okul kurma ve eğitim hareketleri bir taraftan Yunan aydınlanması denilebilecek bir süreci etkilerken, diğer taraftan Antik Yunanlar ile o dönemin Yunanları arasında önemli bir farkı da ortaya çıkarmıştı. Bu fark kullanılan Yunanca'dan kaynaklanıyordu, 1821 İsyanı'nın arefesinde Yunan aydınlarının bir kısmı basılan kitaplarda ve eğitim faaliyetlerinde halkın konuştuğu dilin yaygınlaşmasını savunurken, bir başka aydın grubu ise Antik Yunanca'ya yakın bir dilin kullanılmasını istiyordu. Aslında her iki gurubunda amacı aynıydı: "Helen ulusu içinde birliği sağlayacak bir dili kökleştirmek" (Milas 1994: 36)

Dil konusunda yaşanan bu tartışmalar bir başka sorunu da gündeme getirmişti. Bu sorun, Helen olarak adlandırılan Antik Yunanlar ile bugünkü Yunanların aynı ulus olup olmadığıdır. Tarihi olarak Hristiyanlığın yayılması ile birlikte pagan bir dönemi ifade eden Helen kavramının kullanımı, özellikle Ortodoks Kilisesi tarafından kınanmıştı. Örneğin

Ünsal BAŞAK

15.yüzyıl gibi ileri bir tarihte Patrik Genadios Skholaris “Ben Helen değil Hristiyanım” demektedir (Milas 1994: 39)

Ne var ki 18.yüzyılın sonundan itibaren özellikle Yunan aydınlar arasında kendilerini eski Helen ulusunun varisi olarak görmek, giderek artan bir eğilim haline gelmişti. Bir anlamda ulus inşası için tarih yeniden şekillendiriliyor, çocuklara Antik Yunan isimleri verilmesi yaygınlaşıyor, dilde Antik Yunanca kelime ve deyimlerin yer alması için bilinçli bir çaba sarf ediliyordu. Bununla birlikte Alman tarihçi Jacob Philip Fallmerayer’in 1836 yılında yayımladığı kitabında “bugünkü Yunanlar Antik dünyanın torunları değildirler” tezine tepki olarak Antik Yunanı 19.yüzyıl Yunanına bağlama çabaları gittikçe hız kazanacaktır. Bu kapsamda K.Paparigopulos’un “Yunan Ulusunun Tarihi” isimli kitabı Yunan resmi tarihçiliğinin temelini oluşturmuştu ve bu görüşe göre Antik Yunan ile bugünün Yunanı arasında kesintisiz 3000 yıllık bir bağ bulunmaktaydı. (Milas 1994: 55)

Bütün bu dil, uluslaşma ve Antik Yunan ile bağ kurma çabaları, bir anlamda Avrupa’daki Aydınlanma Hareketi’nin gecikmeli olsa da doğuya doğru ulaştığının bir işareti olarak ta yorumlanabilir. Bu hareketi besleyecek şekilde Kilisenin itirazlarına rağmen oldukça fazla sayıda eser Batı dillerinden Yunancaya tercüme ediliyor, Batılı düşünceler gelişmekte olan ticaretle birlikte daha fazla Yunanı etkiliyordu. Ayrıca Ruslar, daha 17.yüzyıldan itibaren Yunanlar tarafından kendilerini Osmanlı yönetiminden kurtaracak bir ulus olarak görülüyor, kuzeyden gelen sarı saçlı bir ırkın Yunanlıları bağımsızlığa götüreceğine yönelik halk inancı kiliseler aracılığıyla canlı tutuluyordu (Clogg 1997: 30-31). Bu dönemde Çar Petro’nun resimleri el altından çoğaltılarak bütün Mora’ya dağıtılıyordu (Dakin 1972: 16-17).

Ayrıca isyanın düşünsel önderlerinden biri olarak kabul edilen Velestinli Rigas’ın öğretileri ve şiirleri halk arasında büyük bir hızla yayılıyordu. Fenerli Rum aileleri ile kurduğu yakın ilişki ve bir çok dili konuşabilme yeteneği sayesinde dönemin önemli kültür akımlarını öğrenen Rigas, Fransız İhtilali’nin eşitlik ve özgürlük fikirlerinden etkilenmişti. Osmanlı İmparatorluğu’nda sadece Hristiyanların değil Müslümanların da ezildiğini düşünen Rigas sık sık dönemin yöneticilerine karşı din farkı gözetmeksizin halkı ayaklanmaya çağırılmıştı. (Çete 2017: 119-122) Bu dönemde Avusturya Macaristan İmparatorluğu içinde önemli sayıda Yunan yaşıyordu ve bunlar Rusya ile Fransa yanlısı olarak ikiye bölünmüştü. Rigas tam da bu dönemde Viyana’da bulunmuş, Eflak’taki Fransa temsilcisi ile yakın ilişkiler kurmuş, Viyana’daki Yunan topluluğunun siyasi önderleri ile görüşmeler gerçekleştirmişti. Ayrıca Napolyon’a bir mektup yazarak “Tüm Helenlerin kurtulmaları için” yardım istemişti. (Milas 1994: 92-95) Yunan tarih yazımında genellikle eşitlikçi bir kişi olarak tanımlanırken, Osmanlı İmparatorluğu yerine kurulacak bir Balkan Federasyonu’nda ana dilin Yunanca olmasını önermesi Rigas’ın milliyetçi düşünceleri açısından dikkat çekiciydi. Bu kapsamda Rigas’ın 1797 yılında yazdığı, padişaha karşı tüm yönetilenlerin ayaklanmasını ve sonrasında Fransa’dakine benzer rejim kurulmasının öngören anayasasında, yeni devletin dili için “tüm

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

yasalar ve emirler Hellenlerin basit dilinde verilmelidir, çünkü bu en kolay anlaşılabilir ve tüm devlet içinde yaşayan ulusların en kolay öğreneceği dildir” ifadeleri yer almaktaydı. (Milas 1994: 106) Fransız ihtilalinden etkilenen Rigas başlayacak ayaklanmanın düşünce temellerini atmış, Tepedelenli Ali Paşa isyanı ise Yunan isyancıların beklediği kaotik ortamı yaratmıştı.

Yanya Valisi olan ve o dönemin en önemli isyanlarından olan Pazvantıoğlu İsyanının bastırılmasında gösterdiği başarı neticesinde üç tuğlu vezirlik verilmiş olan Tepedelenli Ali Paşa, Epir bölgesindeki Yunan ve Arnavut çetelerin imhasında gösterdiği başarıyla dikkatleri üzerine çekmişti. Napolyon Savaşları sırasında bağımsız bir devlet kurmak için Fransızlarla iş birliği faaliyetlerini arttıran Paşa, 2. Mahmut’un merkezi idare kurma girişimlerinin karşısında yer almış ve isyan etmişti. İsyanın bastırılması bölgenin zorlu coğrafi şartları nedeniyle oldukça uzun sürmüştü, bu karışık ortamdan faydalanan Yunan asileri, Osmanlı güçlerinin Yanya bölgesinde olmasından faydalanarak Yunan isyanının ilk döneminde önemli kazanımlar elde etmişti. Dönemin tanığı bazı Yunanlara göre de Tepedelenli ile Yunan asiler birbirine güvenmemelerine rağmen Osmanlı’ya karşı işbirliğinde bulunmuşlardı. (Erman 2021: 341-345)

Ayrıca o dönem İngilizlerin hakimiyetindeki Yedi Ada’da isyanın başlamasında önemli bir rol oynayacaktı. Campo Formio Anlaşması ile Fransız hakimiyetine geçen bu adalarda Fransızlar, Yunan milliyetçiliğine yönelik propaganda yaparak Türklere karşı isyan fikrini sürekli desteklemişti. (Arfoui 2014: 28) 1815 Viyana Kongresi ile adalar İngiliz hakimiyetine geçtiğinde de bölge Mora’dan kaçan Yunanlar için bir sığınak görevi görecek. Yunan milli marşının yazarı Dionisios Solomos’un ve isyanın askeri liderlerinden Theodoros Kolokotronis’in² bu adalardan olması ve Yunan elitlerin bölgede edindikleri Batılı fikirler, isyanın gelişmesinde önemli bir rol oynayacaktı. Bunun yanında Yunanistan’ın ilk yöneticisi olacak Ioannis Kapodistrias da 1801-1807 yılları arasında Korfu ve Kefalonya adalarında yöneticilik yapmış, bu süreçte ada halkında Rusya’ya yönelik sempati oluşması ve Yunan milliyetçiliğinin gelişmesi için yoğun uğraş vermişti. (Arfoui 2014: 126) Yunan İsyanı’nın

² Yunan İsyanı’nın önemli liderlerinden olan Mora doğumlu Kolokotronis, isyanda Mavrokordatos’un aksine geleneksel Yunan sistemini savunan ve Batılıların merkezi yönetim anlayışı ile düzenli ordu kurulmasına karşı çıkan bir tutum sergilemiştir. Kolokotronis hem isyan döneminde hem de daha sonra Kapodistrias’ın yöneticiliği döneminde Batı ülkeleri yerine Rusya ile daha yakın ilişkiler kurulmasını savunmuş, Kral Otto döneminde vatana ihanetle yargılanmış, fakat kamuoyu baskısı nedeniyle serbest bırakılmıştır. Kolokotronis’in hayatını ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz.: Dimitris Fotiadis, Kolokotronis, Ekdotis Zaharopoulos, Atina, 1987. Ayrıca Kolokotronis’in Rusya’ya duyduğu bağlılık ve daha sonraki dönemlerde Yunan iç siyasetinde etkin bir rol oynayacak olan Rus yanlısı siyasi hizbin önemli liderlerinden biri olmasının inceleyen bir çalışma için bkz.: Sparti Marangou Drygiannaki, “Orthodoxy and Russian Policy Towards Greece in the 19th Century: The Philorthodox Society Conspiracy 1830-1840”, Balcan Studies, 2000

Ünsal BAŞAK

hazırlanmasında önemli bir rol oynayan Filiki Eteria Cemiyeti de Yedi Ada'da yoğun faaliyet göstermişti. 1814 yılında Odesa'da üç Yunan tüccar tarafından kurulan ve Yunanistan'ın bağımsızlığını hedefleyen bu örgüt, 1818 yılında merkezini İstanbul'a taşımıştı. Yunan İsyanı'nın hazırlanması safhasında çok aktif olan örgüt özellikle doktor, tüccar ve avukat gibi dönemin aydın Yunanlarını bünyesine katarak isyanın fikir önderliğini üstlenmiş, bu kapsamda Korfu Adası'nda cemiyetin başkanlığı teklif edilen Kapodistrias, bu öneriyi kişisel gerekçelerle reddederek yerine Rus çarının yaveri Aleksandr İpsilanti'yi önermişti.

Napolyon Savaşları sonrası kaçakçılık gelirlerini kaybeden birçok Yunan Mora'dan Yedi Ada'ya giderek İngiliz hizmetine girmek için uğraşıyordu. İngiliz yetkililer de hizmetlerine aldıkları Yunanları ülkelerinin bir gün özgürlüğe kavuşacağı fikriyle isyana teşvik ediyorlardı. (Dakin 1972: 27-28)

Fransızlar da, Yunanları isyana teşvik konusunda İngilizlerden geri kalmıyordu. 1807 yılında, daha önce İstanbul'da elçilik yapmış Choiseul Gouffier Paris'te "Yunanca Konuşanlar Kulübü"nü kurmuştu. Bu kulübün temel amacı Türklere karşı bir Yunan isyanı başlatmaktı. Kulübe o dönemin ünlü Yunan iş adamları da katılmıştı (Dakin 1972: 29).

İsyan konusunda ilk girişim 22 Şubat 1821 tarihinde Rus Çarı'nın yaveri Aleksandr İpsilanti tarafından Yaş şehrinde gerçekleştirilmiş, fakat bölgede beklediği desteği bulamayan İpsilanti'nin bu girişimi boşa çıkmıştı (Koliopoulos 2008: 37-39). İpsilanti'nin girişiminin boşa çıkmasındaki en önemli faktör Romenlerin Yunanlarla ortak bir isyan konusundaki isteksizlikleriydi. Romenlere göre, kendilerini yönetmek için atanan Fenerli Voyvodalar ile Yunan isyancıları arasında bir fark bulunmamaktaydı.

İsyan asıl olarak 1821 yılı mart ayında Mora Yarımadası'ndaki birkaç noktada aynı anda başlamıştı. Türklerin kendilerini korumak için kalelere çekilmesi ve Osmanlı askeri gücünün Tepedelenli Ali Paşa İsyanı'nı bastırmak için Mora'dan uzakta bulunuşu isyancıların ilk etapta hızlı bir şekilde organize olmalarını ve isyanın Mora'dan diğer adalara ve Kıbrıs'a da yayılmasını sağlamıştı (Balyemez 2021: 220)

2. Filhelenizm

Antik Yunanlar kendilerini Helen olarak adlandırmaktaydı. Bu kavram o dönem için aynı dili konuşan ve aynı dini değerleri paylaşan bir grubu ifade etmekteydi. (Milas 2003:161) Filhelen tabiri ise Antik çağdan itibaren Yunan kültürüne sempati duyan ve bu kültürü sürdürme çabasındaki yabancılar için kullanılmaktaydı. (Özsüer 2016:330-332) Bununla birlikte bu kelime, 18.yüzyıldan itibaren siyasi bir şekil almıştır. Bu kapsamda tabir özellikle Yunan İsyanı süresince ve isyandan sonra Yunanistan'ın bağımsızlığını destekleyenleri niteleyen siyasi bir kullanım şekline bürünmüştür. Bu dönüşümde Avrupa'nın kendi kültürel köklerini Antik Yunan'da araması etkili olmuştur.

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

Birçok Avrupalı için Antik Yunan medeniyeti Avrupa'nın 19.yüzyılda ulaştığı ileri düzeyin temelini oluşturmaktaydı. Bu fikre göre, Rönesans'tan itibaren eski Yunan filozofların düşüncelerinin Batı dillerine tercüme edilmesi, Atina'nın demokrasi ideali ve eski Yunan'ın insana bakış açısı Avrupalı değerlerin temelleriydi (Potter 2004: 184).

Özellikle İngiltere'deki entellektüeller, 19.yüzyıldaki gelişmeleri M.Ö. 5.yüzyılda Atina'da yaşanan olaylarla karşılaştırmayı önemli bir kültürel zenginlik olarak kabul etmekteydiler. Dönemin mantığına göre hem büyük bir deniz gücü hem de demokrasi ile yönetilen Antik Atina'dan, demokratik ve büyük bir deniz gücü olan İngiltere'nin öğreneceği birçok ders vardı. Ayrıca İngiliz aristokratlar için konuşmalarında eski Yunanca bilgilerini göstermek oldukça önemliydi.(Grammatikos 2017: 69) Dönemin aristokrat gençleri için oluşturulan eğitim programlarında mutlaka Antik Yunan tarihi vurgulanıyor ve antik Yunanca Latinceyle birlikte zorunlu ders olarak okutuluyordu. (Önsoy 2005: 71-74)

Filhelenizm konusunda İngiltere'de oluşan güçlü duyguların gerçek hayatta ilk dönem pek bir karşılığı görülmemiştir. O dönemin aristokrat gençleri arasında moda olan haliyle Doğu'yu keşfetmek için çıkılan ve birkaç yıl süren gezilerde Yunanistan önemli bir duraktı. (Cunnigham 1978: 151-152) Buraya gelen Batılı Filhelenler Antik Yunan ile gördükleri toprakları karşılaştırdıklarında çoğu zaman büyük bir hayal kırıklığı yaşıyorlardı. Bekledikleri kahramanlar ülkesi yerine genellikle kıraç ve yıkıntılar halinde bir ülkeyle karşılaşıyorlar, gördükleri Yunanlar ile antik ataları arasında bağ kurmakta zorlanıyorlardı. (Wallace ve Lambropulos 2021:575-577) Bununla birlikte İngiltere'ye döndüklerinde yazdıkları eserler veya siyasi görüşlerinde ise çok daha farklı davranmaktaydılar. Bunun dışında bir de hiç Yunanistan'a gitmeden sadece aldıkları eğitim nedeniyle Filhelen olanlar bulunmaktaydı. Örneğin Londra'daki Yunan Komitesi'nin 85 üyesinden 37'si İngiliz Parlamentosundaydılar ama aralarında Yunanistan'ı gezen kişi sayısı Lord Byron dahil olmak üzere sadece 5 kişiydi. (Cunnigham 1978: 156)

Filhelenizm sadece İngiltere'de etkili olmamış, Almanya ve Fransa'da da ilgi görmüştü. Goethe ve Nietzsche gibi tanınmış Almanların yanı sıra daha 1817 yılında Prusya Kraliyet Bilimler Akademisi, Baron Albert Von Sack'ı Mora ve Anadolu'ya eski Yunanca yazıtları araştırması için göndermişti. Alman şair Wilhelm Müller'in Yunan asiller için yazdığı "Yunanların Şarkıları" adlı şiir kitabı 6 haftada yüzlerce baskı yapmıştı. (Aleku 2021:143) Fransa, özellikle Filhelen konusundaki kitap yayımında başı çekmiş, 1821-1827 yılları arasında Yunan İsyanı'nı öven toplam 128 farklı kitap basılmıştı. (Clair 1972: 53)

Dönemin koşullarına göre, isyan bölgesine oldukça uzak olan ABD'de bile 1821 İsyanı başladıktan çok kısa bir süre sonra Harvard Üniversitesi Yunan Dili Profesörü Edward Everett gibi akademisyenlerin yayımları ile ABD kamuoyunda Yunan İsyanı'na sempati duyguları artmaya başlamıştır (Hacıdimitriou 2015:1).

3. Filhelenler ve Yunan İsyanı

İsyanın ilk dönemlerinde Yunanlar dış desteğe çok fazla ihtiyaç duydukları için, Batılı Filhelenlerin antik Yunan ile 1821 Yunanistan'ı arasında bağ kurma girişimlerini her koşulda desteklemeye çalışıyorlardı. Bu girişimleri gerçekleştirenlerden biri de Petrobey Mavromihali idi. Ailesi Osmanlı yönetimine karşı 1770 yılında ayaklanan Petrobey, gençliği süresince Mora dağlarında topladığı hırsız çeteleriyle Osmanlı İmparatorluğu'na karşı isyan etmişti. Daha sonra yakalanacağını anlayınca o dönem Fransız hakimiyetinde bulunan Yedi Ada'ya geçerek burada Fransızlardan askeri eğitim almış, bu sırada milliyetçilik fikri ile tanışmıştı. Petrobey Mavromihali 23 Mart 1821 tarihinde Sparta'daki karargahından Batılılara yazdığı mektupta, Batılı milletlerin aydınlanmasında Antik Yunan'a vurgu yaparak Batı ülkelerinin kendilerine silah ve para göndermesinin ahlaki bir borç olduğunu savunuyordu (Clair 1972: 13).

Avrupalı Filhelenler isyana katılmak için genellikle Fransa'dan yola çıkan gemileri tercih ediyorlardı. 1821-1822 yılları arasında Marsilya'dan yola çıkan 8 gemiyle yüzlerce Avrupalı Filhelen Yunanistan'a ulaşmıştı (Clair 1972: 66). Genellikle ülkelerin Yunan İsyanı'na yönelik resmi açıklamalarında tarafsızlık siyaseti görülse de bu dönemde Avrupa kamuoyunda hüküm süren Yunan hayranlığı nedeniyle sınırlarda sıkı kontroller yapılmıyor ve isyana katılmak için Yunanistan'a gitmeye çalışan gönüllüler Fransa sınırlarında görmezden geliniyor ve zorluk çıkarılmıyordu (Clair 1972: 68-69).

Yunan İsyanı'nın ilk iki yılında Filhelenler arasındaki bir görüş ayrılığı da dikkati çekmekteydi. Yukarıda belirtildiği üzere isyana katılmak için yola çıkanlar genelde Fransa üzerinden Yunanistan'a ulaşmaya çalışıyorlardı ve bunların büyük bölümü Fransız, Alman, İtalyan ve Polonyalı idi. Halbuki Filhelenizmin güçlü olduğu İngiltere'de genellikle maddi destek sağlanması ve kamuoyu oluşturulmasına yönelik yayım çabalarına ağırlık verilmişti ve Alman Filhelenlere göre 1821-1822 yılları arasında İngiltere'den bu bölgeye gidenlerin sayısı daha azdı.

İsyanın ilk yılı olan 1821'de Tripoliçe'de yaşananlar Filhelenlerin isyan bölgesine gelme arzusunda önemli bir değişiklik yaratmamıştı. 5-6 Ekim 1821 tarihinde Tripoliça'da Türklere karşı gerçekleştirilen vahşet Yunan akademisyenler tarafından bile kabul edilmektedir. 5 ay boyunca yaklaşık 50-60 bin Rum tarafından kuşatılan şehir, ani bir baskınla ele geçirilince sadece şehir halkı katledilmemiş, nefretin bir göstergesi olarak müslüman mezarlıkları dahi kazılmış ve çıkarılan cesetler yakılmıştı. Bizzat isyancıların lideri Kolokotronis'in anılarında ve Yunanlılara destek için gelen Avrupalıların anlatılarında Tripoliçe'de Türklere karşı işlenen vahşet açıkça belirtilmektedir. (Örenç 2020:102-104) Şehirde yaşayan yaklaşık 40.000 kişi yaş farkı gözetilmeden katledilmiştir. Bu vahşet bazı Batılı Filhelenlerin tepkisini çekmiş, Yunanistan'a gelen Albay Thomas Gordon gibi ünlü Filhelenlerin bir kısmı isyana destek olmayı bırakarak Yunanistan'ı terk etmişlerdi (Heraclidis 2018: 109). Bununla birlikte Batı kamuoyu olanların haberini aldığı anda kınamada bile bulunulmamış, bunun yerine olayın

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

yüzlerce yıldır Türk boyunduruğu altında yaşayan Yunanların aşırı tepkisi olduğu değerlendirilmiştir (Heraclidis, 2018: 109).

Filhelenlere göre isyan halindeki Yunanistan'da, Müslümanlara karşı işlenen vahşet çok önemli bir unsur değildi, Yunanlar bağımsızlıkları için savaşıyordu ve bu tarz eylemleri kabul edilebilirdi (Heraclidis 2018: 110).

Bununla birlikte 1822 yılı nisan ayında Osmanlı Ordusu'nun Sakız'daki ayaklanmayı bastırma hareketi Avrupa'da Tripoliçe'nin aksine büyük tepki çekmişti. Ünlü Fransız ressamı Delacroix'in bu konuda yaptığı resim özellikle Fransız kamuoyunda Filhelenlere ve Yunan asilere yönelik ilgii daha da arttırmıştı. (Wright 1997:150-152)

Özellikle Fransa, İngiltere ve ABD'de Yunan İsyanı'na duyulan sempati üst düzeydeydi. Örneğin ABD'nin üç eski başkanı Jefferson, Adams ve Madison bu konuda Amerikan toplumunda Yunan İsyanı'na olumlu bir bakış geliştirilmesi için çaba sarf ediyorlardı (Heraclidis 2018: 110).

Batı kamuoyunda gazeteler Yunanların 1821 yılında Türklere karşı birkaç noktada kazandığı küçük zaferleri Antik Yunan'ın savaşları ile kıyaslıyordu. Hidra adasından gelen kadın korsan Bouboulina için Yunan Jean Dark'ı nitelemesi yapılıyor, Atina yakınlarında Türkleri pusuya düşüren Yunan asiler modern Spartalı savaşçılar olarak selamlanıyordu (Clair 1972: 23-24).

İngiltere'de ise, Yunan İsyanı'na kamuoyunda da duyulan hayranlığın artmasında Antik Yunan hayranlığı ve İngiliz entelektüellerin bu konudaki girişimleri önemli rol oynamaktaydı. Ayrıca o dönem-Londra'da etkili bir grup olan Yunan armatörleri ve tüccarları İngiliz halkının dikkatini isyana çekmek için yoğun bir propaganda yürütüyordu. (Galani 2012:246-247) Bu konuda önemli bir örnek İngiliz deniz subayı Edward Blaquiere idi. Blaquiere Napolyon Savaşları'na katılan eski bir asker olarak Yunan İsyanı'na sempati besliyordu. Yazdığı raporlar ve kitaplar gerçeği yansıtmaktan uzak olsa da (Cunnigham 1978: 157) İngiliz üst düzey aristokrasisi arasında Yunan İsyanı'na duyulan sempatinin artmasında önemli rol oynamıştı.

Sadece askerler arasında değil, İngiliz tüccarlar arasında da hem ahlaki sebeplerle hem de Doğu Akdeniz ticaretinden daha fazla pay alınması için Yunan İsyanı'na maddi destek sağlanmasını savunan Filhelenler vardı. Bu tarz tüccar-siyasetçilerden biri de Joseph Hume idi. Aynı zamanda Doğu Hint Şirketi'nde önemli bir yönetici olan Hume, Yunan İsyanı'na yapılacak yatırımlarla ileride Doğu Akdeniz deniz ticaretinden önemli kâr elde edileceğini savunmuştu. Hume'un daha sonra İngiliz Parlamentosuna girmesi Filhelenler için önemli bir başarıydı. Bu tarz üst düzey İngilizlerin katkıları ve Doğu Akdeniz'deki ticaretin kârlılığı ile birleşince İngiliz bankaları için Yunan İsyanı karlı bir yatırım alanı haline gelmişti.

Ünsal BAŞAK

İngiliz Filhelenlerin Yunan İsyanı'na yaptıkları maddi katkıların altında aslında üç temel neden bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi, Antik Yunan uygarlığı Avrupa uygarlığının temelidir ve Yunanlara yardım etmek ahlaki bir borçtur şeklinde özetlenebilecek düşüneydi. Ayrıca Yunanlar Hristiyan bir ulustu ve özgür kalmalıydılar. En önemli neden ise bağımsız bir Yunanistan ileride İngiltere'nin Doğu Akdeniz ticaretinin artmasında faydalı olabilir düşüncesi idi (Chatzianniou 2013: 36).

İngiliz Filhelenlerden Amiral Thomas Cochrane yukarıda belirtilen üç görüşü de savunması bakımından bu konuda ilginç bir örnektir. Daha önce Şili, Peru ve Brezilya'da ki özgürlük hareketlerinde bu ülkelerin donanmalarında hizmet eden amiral, Yunan İsyanı başlayınca hizmetlerine yeni kurulmakta olan Yunan donanmasında devam etmişti, Yunan gemilerinde görev almıştı. Fakat amiralin bu isyandaki faaliyetleri sadece Filhelen olmasından değil aynı zamanda Yunan İsyanı'nı kârlı bir iş olarak görmesinden de kaynaklanıyordu. Yunan İsyanı'nı maddi olarak desteklemek için İngiliz bankalarından Yunan geçici hükümetinin istediği 2.5 milyon sterlinlik borcun verilmesi için amiral arabulucu olmuş ve karşılığında bu paradan 150.000 sterlin hesabına aktarılmıştı (Chatziannou 2013: 44).

Dönemin romantizm akımı da Yunan İsyanı'nı haklı bir başkaldırı olarak nitelemeye uygun bir ortam yaratmıştı (Heraclidis 2018: 110). Örneğin İngiliz ünlü şair Byron'un 1824 yılında Yedi Ada'dan bir gemiyle Mesolongi'ye gelişi ve savaş tecrübesi olmamasına rağmen kendi adıyla anılan bir bölük kurması Yunanlar kadar Batılı romantikleri de etkilemiş ve Byron adı etrafında bir efsane doğmasına neden olmuştu.

İngiliz Filhelenler için Yunan İsyanı'nın kârlı bir yatırım olmasının arkasında yatan ana nedenlerden biri de kamuoyunda bu konuda sempati yaratmak için yazılan kitaplardır. Tanınmış İngiliz Filheleni olan deniz subayı Edward Blaquiere'nin o dönem yazdığı kitaplarda Girit'in çok önemli tarım topraklarına sahip olduğu, kıta Yunanistan'ın ise verimli arazileri ile tüm güney Amerika ülkeleri gelirlerinden daha fazlasına sahip olacağı gibi gerçeği yansıtmayan ifadeleri İngiliz bankaları ve tüccarları tarafından önemli bir fırsat olarak algılanıyordu. (Demirhan 2012: 53-54)

İngiliz Filhelenlerin Yunan İsyanı'na katkılarının bir diğer boyutu ise modern bir ülke olması için Yunanistan'da eğitim verilmesi üzerinedir. Bu kapsamda seçilen genç Yunanlar, İngiltere'ye götürülmüş ve bunlardan bir kısmı Yunanistan'a geri döndüğünde modern Yunan eğitim sisteminin oluşturulmasında önemli roller üstlenmişlerdir. (Demirhan 2012:58-59)

Filhelenlerin isyana yönelik kârlı bir yatırım olarak gördükleri bir diğer alan ise, Yunan donanması için gemi inşasıydı. Bu konuda Yunanistan'ın Londra bankalarından aldığı kredi kullanılacaktı. İngiliz bankalarının krediyi vermesi ve Fransız subayların koordinatör olarak atanmasıyla gemilerle ilgili işlemler başladı. Koordinatör olarak seçilen subay, Fransız generali Charles François Antoine Lallemand idi. Kendisi Napolyon savaşlarından edindiği

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

tecrübe ve daha önce bulunduğu ABD’de kurduğu yakın arkadaşlık ilişkileri sayesinde gemilerin en kısa sürede teslim edilmesini sağlamayı umuyordu. Yunan donanması için inşa edilecek 4 geminin ABD’de New York’ta inşa edilmesi öngörülüyordu (Chatziannou 2013: 48).

Toplam 50.000 sterline mal olması hesaplanan gemiler için 25.000 sterlin ön ödeme yapılmış ve gemilerin 6 ay içerisinde bitirilmesi planlanmış, 14 Mayıs 1825 tarihinde gemilerin inşasına başlanmıştır. Ancak Amerikalılar geçen bir yılda gemilerin maliyetinin 3 katına çıktığını iddia etmişler ve ödemenin tamamı yapılmadan gemileri teslim etmeyeceklerini açıklamışlardır (Chatziannou 2013: 49)

Hem gemi inşasında çeşitli rüşvet olaylarının olduğu, hem de aracılardan beklenenden daha fazla pay aldığı iddiaları İngiliz ve Yunan kamuoyunda sorgulanmaya başlamıştı. Bunun üzerine 17 Kasım 1826 tarihinde inşa faaliyetlerini sorgulayan bir haber dönemin etkili gazetelerinden The Morning Chronicle’da yer aldı. Gazetenin yaptığı araştırmalara göre fırkateyn inşa maliyetlerinde bu denli büyük bir artışı gerektirecek bir neden yoktu. Ayrıca aynı tersanenin Amerikan donanması için inşa ettiği benzer bir fırkateynin maliyeti ile Yunan fırkateyni Karteria’nın maliyetleri arasındaki farkı açıklamaya Amerikalılar yanaşmıyordu (The Morning Chronicle, 17 Kasım 1826).

Sonuçta bulunan ara bir çözümle, inşa edilmekte olan ikinci gemi satılmış, bu satıştan elde edilen gelirle ilk fırkateynin tersaneye olan borcu ödenmişti. Ne var ki burada başka bir sorun ortaya çıkmıştı. ABD’de her ne kadar özellikle liman kentlerinde güçlü bir Filhelen lobisi bulunsa da, tarafsız bir durumda bulunan ABD’nin bu fırkateynin Yunanistan’a gidişine izin vermesi demek Osmanlı Devleti ile arasındaki ticari ilişkilerin bozulması anlamına gelecekti. İzmir’deki Amerikan Konsolosu Washington’a gönderdiği raporlarında savaşta tarafsız kalınmasını şiddetle tavsiye ediyordu. Bununla birlikte Amerikan kamuoyunda Yunan İsyanı’na duyulan sempati nedeniyle Başkan Adams, geminin ayrılmasına ve Amerikalı personelin gemiyi Yunanistan’a götürmesine izin vermek zorunda kalmıştı (Hacıdimitrou 2015: 6).

Bu sırada Napolyon Savaşlarına katılmış İngiliz deniz subayları Yunan isyancıların hizmetine girmeye başladı. Bunlardan önemli biri de Frank Abney Hastings idi. Trafalgar Savaşı’na katılan Hasting, daha sonra Lord Byron ile yakın arkadaşlığının da etkisiyle Yunan İsyanı’na destek vermiş, bu kapsamda Yunan donanmasının ilk buharlı gemisi olan Karteria isimli geminin komutanlığını da yapmıştı. Gemisi ile Korint bölgesinde birkaç Türk gemisini de batıran Hasting müteakiben Navarin Deniz Savaşı’na katılmıştı. Hastings ileri görüşlü bir subay olarak Yunan donanma gemilerinin buhar gücü ile çalışacak şekilde inşa edilmelerinin ateşli bir savunucusuydu (Chatziannou 2015: 50).

5. Filhelen Taburunun Oluşum Süreci ve Yapısı

Ünsal BAŞAK

Yukarıda belirtilen katkıların yanında Avrupalı Filhelenlerin Yunan İsyanı'na yaptıkları katkının en büyük boyutu batı tarzı savaşı Yunanistan'a getirmeleri idi. Özellikle Avrupa'daki savaşlarda yetişen ve büyük çoğunluğu subay olan Filhelenler savaş tecrübelerini Yunan İsyanı'nın başarıya ulaşması için kullanmışlardı. (Kanelopulos ve Tombros 2016: 59-60)

Avrupa'dan gelen Filhelenlerin Yunan tarihinde en bilinenleri 1822 yılında Peta Muharebesi'ne katılan ve büyük bölümü hayatını kaybeden Filhelenler Taburu'nda görev yapanlardı. Her ne kadar sayısı küçük bir gruptan oluşsa da bu birliğin önemi hem Batı tarzı savaşı Yunanistan'a getirmeleri hem de dönemin yöneticisi Mavrokordatos'un³ düşündüğü modern ordu için bir çekirdek görevi görmeleri idi. Bu tabur Yunan İsyanı liderlerinden Aleksandros Mavrokordatos'la beraber faaliyette bulunuyordu (Kanelopulos ve Tombros 2016: 60)

Bununla birlikte Yunan isyancı lideri Kolokotronis ve Mavrokordatos hariç diğer liderlerin hiçbiri Batılı tarz bir orduyu daha önce görmemişlerdi. Süngü savaşı, tek tip üniforma, tören geçişleri gibi hususları Yunanlar bir yandan hayranlık bir yandan ise küçümseme ile seyrediyorlardı (Clair 1972: 37). Kleftlerin veya çiftçi Yunan asilerin alışık olduğu savaş tarzı bu Batılı askerlerin sergilediğinden tamamen farklıydı ve bu ilerde Yunan ordusunun kurulmasında büyük sorunlara yol açacaktı.

Filhelenler Yunanistan'a geldiklerinde yaşadıkları sıcak karşılamaya rağmen onları rahatsız edici bazı gerçekler de gün yüzüne çıkıyordu. Örneğin Yunan asilerin buldukları kasabaların etrafındaki kötü kokunun nedeninin katledilen Türklerin cesetleri olduğunu öğrendiklerinde, veya harabeler içinde yaşamaya çalışan aç ve çıplak Türk kadın ve çocukları gördüklerinde bekledikleri savaşın hiç de Avrupa tarzı olmadığını anlamaya başlamışlardı. Üstelik Navarin'de yaşandığı gibi, Yunanlar yaptıkları toplu katliamı anlatırken veya esir aldıkları Türk kadınlara yaptıkları zulümden sonra nasıl katledildiklerini gösterirken hiç de çekinmiyor ve yaptıkları ile gurur duyuyorlardı (Clair 1972: 83).

Yunanların bu vahşetlerine rağmen, Sakız'da isyanın bastırılması sırasında yaşananlar sadece Filhelenler için değil, o dönem yeni kurulmakta olan Yunan Hükümeti'nin geçici başkanlığını üstlenen Mavrokordatos için de önemli sonuçlar yaratacaktı. Mavrokordatos isyancıları moral açısından desteklemek için acilen bir zafere ihtiyaç duyuyordu ve bu nedenle

³ Yunan İsyanı'nın ilk aşamalarında önemli rol oynayan, daha sonraki süreçte ise Londra, Berlin ve İstanbul'da Yunanistan büyükelçisi olarak görev yapan Mavrokordatos'ın hayatı ve siyasi faaliyetleri ile Batı tarzı merkezi bir yönetime olan hayranlığını inceleyen ayrıntılı bir çalışma için bkz.: Yorgos K. Teodoridis, O Aleksandros Mavrokordatos Ke İ Drasi Tu Apo Tin Anatoli Sti Disi Ke Apo Ti Disi Stin Epanastasi (1791-1821), Doktora Tezi, Pantion Üniversitesi, Sosyal ve Siyasal Bilimler Bölümü, Atina 1998.

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

savaşı Batı Yunanistan'a taşımayı seçti. Mavrokordatos ve Filhelenlerin asıl amacı Batı Yunanistan'da Arta bölgesini ele geçirmektir. Çünkü burası Osmanlıların isyanı bastırma hareketleri sürecinde kritik bir rol oynuyordu ve çok merkezi bir konumdaydı (Kanelopulos ve Tombros 2016: 60).

Peta Muharebesi Yunanların ve Filhelenlerin yenilgisiyle sonuçlanmıştı. Bununla beraber savaşa katılan Yunanlar ve Batılı Filhelenlerin günlükleri bu savaş ve dönemin koşulları hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Bu günlüklerin en önemlilerinden biri Prusyalı doktor Johann Daniel Elster'in günlüğü idi. Elster savaşın yanı sıra harekâtın tümü hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler vermektedir (Kanelopulos ve Tombros 2016: 61).

1821 yılında Yunan İsyanı başladığında Osmanlı ordusu iki koldan harekete geçmişti. Birinci kol Epir bölgesinde toplanarak güneye inecek, bu sırada bölgede isyan halinde olan Hristiyan Arnavutları bastırarak, ardından Mora yarımadasına geçecek ve böylece iki kolun birleşmesi ile Mora'da isyancılar çember içine alınacaktı. Harekâta komuta edecek Hurşit Paşa ise karargâhını Larisa'da kurmuştu (Finlay 2014: 322). Buna karşılık dönemin Yunan İsyanı lideri Mavrokordatos Osmanlıları Epir bölgesinde dağlık alanlarda durdurabilirse stratejik bir üstünlük kazanacağını düşünmekteydi. (Fahrettin 1934: 11-16)

Ayrıca Yunan İsyanı'nda liderler arasında güç mücadelesi de devam etmekteydi. Özellikle Mora yarımadasındaki isyancılar lider olarak Mavrokordatos'ı değil, Mora doğumlu olan Kolokotronis'i tercih ediyorlardı. Mavrokordatos Epir bölgesinde kazanacağı bir zaferle isyanda prestijini yükseltmeyi de hedeflemekteydi (Karatzeni 1980: 9) Ne var ki Mavrokordatos deneyimli bir asker değildi ve Mora'da Yunan isyancıların çoğunluğunun bulunması gereken bir zamanda yanlış karar alarak güçleri bölmüş ve ikinci derecede önemli bir bölge olan Epir'e göre harekâtını planlamıştı (Kalantzis 1968: 470). Mavrokordatos'un bu harekâtının bir diğer amacı da bölgede yaşayan ve Suliot olarak adlandırılan kabilelere destek sağlamaktı. Yunanca konuşan fakat etnik olarak Hristiyan Arnavut olan Suliotların genel olarak buldukları bölge dağlık Epir'di. Kaçakçılıktan kazanç sağlayan bu kabileler Tepedelenli Mehmet Ali Paşa ile birlikte Osmanlıya karşı savaşmış, daha sonra ise Yunan isyancılarla birleşme kararı almıştı. (Demirhan 2016: 114-117)

Mavrokordatos'un 1821 yılı Ağustos'unda Patra'da kuşatılan Türklerin direncini kırmak için Fransız subayların komuta ettiği iki topçu bataryasını kullanması ve bunun sonunda Patra kalesinin isyancılara teslim olması ününü arttırdığı gibi bazı Yunanlarda Batı tarzı savaşın sanıldığı kadar gereksiz olmadığı düşüncesini uyandırmıştı (Clair 1972: 40).

Bu ününü kullanan Mavrokordatos, 29 Nisan 1822 tarihinde Korint'te bulunan geçici Yunan hükümetine Filhelen Taburunun kurulmasını öngören tasarıyı kabul ettirdi (Karatzeni 1980: 14-15). Filhelen Taburu'na katılan Batılı askerlerin motivasyon kaynaklarından biri

Ünsal BAŞAK

Antik Yunan hayranlığı idi. Bununla birlikte bu askerlerin büyük bir bölümü aynı zamanda işsizlikten olduğu kadar ün kazanmak arzusuyla da Yunanistan'a gelmişlerdi (Clair 1972: 29).

Bununla birlikte Yunanistan'a gelen Batılı Filhelenlerin bir kısmı hayallerinden çok farklı bir gerçeklikle karşılaşmıştı. Batılılar Yunancayı konuşamıyordu ve karşılaştıkları Yunan asiler Batı dillerini anlamıyordu. Örneğin Yunan İsyanı'na katılmak için Yedi Ada'dan Yunan anakarasına geçen iki Alman ve bir İngiliz gördükleri ilk Yunan çetesine yaklaşmıştı. Ne var ki aralarında iletişim kuramadıkları gibi Yunan çeteciler yabancıların hizmetkarlarını öldürmüş, Batılıları soyup ağaçlara bağlayarak ölüme terk etmişlerdi. Üç Batılı ancak başka bir çetenin yardımıyla kurtulup, Kalamata'ya ulaştıklarında güvende olabilmişlerdi (Clair 1972: 33).

Bu yaşanan örnekler rağmen 1821 yılı sonuna kadar yaklaşık 200 yabancı asker Yunanistan'a savaşmak için gelmişti ve yukarıda belirtilen olumsuz örnekler rağmen ülkeye gelen Filhelenlerin sayısı artıyordu. Bununla birlikte gelen Filhelenlerle Yunanlar arasında ilk sürtüşmeler de başlamıştı. Özellikle Batılı subaylar kendilerine daha fazla saygı gösterilmesi ve emirlerindeki askerlerin yiyecek ve barınma ihtiyaçlarının daha düzgün karşılanmasını istiyorlardı. Fakat Yunan köylüler bu konuları önemsemiyordu. Yiyecek gittikçe daha büyük bir problem haline gelmeye başlamıştı (Clair 1972: 84).

Mavrokordatos'un hedeflediği sefer için kuvvetler 1822 yılı Mayıs ayında Korint'te toplanmaya başlamıştı. Yunanların oluşturduğu ana kuvvet olan alayın komutanı Petro Tarella idi, bu kuvvete yardımcı olarak Filhelen Taburu vardı ve komutanı İtalyan Andrea Dania idi. (Kanelopoulos ve Tombros 2016: 64). Cenevizli olan Andre Dania, İtalya'nın Fransız işgaline uğramasından sonra Napolyon ordusunda Avusturyalılara karşı savaşmış, arkasından İspanya'da Napolyon ordusu ile beraber savaşırken cesareti nedeniyle terfi etmişti. Eğitiminde özellikle klasiklerin rol oynaması nedeniyle Yunanlara duyduğu eğilimin etkisiyle Yunanistan'daki gelişmeleri yakından takip etmiş. Temmuz 1821'de İtalya'dan ayrılarak isyanın merkezlerinden Hidra adasına gelmiş ve Yunan ordusunun kurulmasında önemli hizmetleri olmuştu. Özellikle İspanya'da çete savaşları konusundaki tecrübeleri ve de Avusturya ordusuna karşı savaşırken edindiği tecrübelerini Yunan ordusuna aktarmıştı. Bu kapsamda Filhelen taburunun komutanlığı için ideal bir konumdaydı.

Sefer gücünün komutanı ise Aleksandros Mavrokordatos idi. Mavrokordatos Napolyon savaşlarında cesareti ile ünlenen Alman general Norman'ı da kendisine kurmay başkanı olarak atamıştı.

Korint'te toplanan birlikler arasında o dönem İngiliz idaresinde olan Yedi Ada'dan gelen gönüllüler de vardı ve komutanları Spiridon Panas'dı. (Kanelopoulos, ve Tombros 2016: 65).

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

Filhelen Taburu iki bölükten oluşmaktaydı. İlk bölük Fransız ve İtalyanlardan oluşurken, ikinci bölük de Alman ve Polonyalı Filhelenlerden oluşmaktaydı. Ayrıca Filhelen Taburu'nda bu iki bölükten bağımsız olarak bir topçu birliği vardı ve komutanı Alman Filhelen Karl Von Stietz idi. Kaynaklara göre taburun mevcudu 350-400 kişi arasındaydı. (Kanelopulos ve Tombros 2016: 65).

Taburun yapısında dikkati çeken bir husus, İngiliz askerlerin eksikliği idi. Her ne kadar İngiltere'de güçlü bir Filhelen grubu bulunsa da özellikle isyanın ilk iki yılında diğer Batılı ülkelere nazaran savaşmak için Yunanistan'a gelen İngilizlerin sayısı çok azdı (Cunnigham 1978: 156). Bununla birlikte, Lord Byron'ın Türklere karşı savaşmak için Mora'ya gelmesi ve buradan yazdığı mektuplar İngiliz Filhelenleri harekete geçirmede önemli rol oynadı. Her ne kadar Byron çatışmalara katılmadan hastalık nedeniyle ölse de, hem Yunan isyancılar hem de Batılı Filhelenler için önemli bir figüre dönüşmüştü.

Filhelen taburunda farklı üniformalar ve farklı silah tipleri dikkati çekmekteydi. Her gönüllü kendi ülkesinin kıyafetini giyiyordu. Aslında taburun kurulması kararında tek tip üniforma giyecekleri belirtilmiş fakat maddi olanaksızlıklar nedeniyle bu karardan vazgeçilerek her askerinin kendi ülkesinden getirdiği üniformayı giymesi kabul edilmişti (Karatzeni 1980: 13). Özellikle kullandıkları tüfekler Yunan isyancılar ve Osmanlı askerlerinin tüfeklerine göre daha ileri düzeydeydi, bunun yanında taburun küçük bir askeri bandosu bile vardı. (Kanelopulos ve Tombros 2016: 66)

Taburda görev alanlara aylık 14 Osmanlı kuruşu maaş verilecekti, ayrıca savaş sonunda Yunanistan'dan verimli arazilerden toprak dağıtılması sözü verilmişti. (Kanelopulos ve Tombros 2016: 66).

6. Filhelen Taburu ve Yunanlar Arasındaki Farklar

Normalde Yunan asiler Filhelen taburunun savaş kabiliyetleri ve cesaretlerine kuşkuyla yaklaşıyorlardı. Ne var ki Navarin'de yaşanan bir olay bu konuda kuşkuları biraz olsa da dağıttı. Yunan asiler kendi ellerinde olan Navarin'e Modon istikametinden ilerleyen Osmanlı gemilerini gördüklerinde şehrin surlarının iyi durumda olmadığını öne sürerek şehri boşaltmak istediler. General Norman'ın başında olduğu 60 kadar Filhelen buna karşı çıktı ve Yunan asilerin ayrılmaması için kalenin çıkışını kapattıktan sonra kalede bulunan eski toplardan birkaçını ateşlemeyi başardılar. Türk gemileri bu beklemedikleri ateş karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Yunan asilerin bir kısmı küçümsedikleri Batı tarzı savaşı ve Filhelenleri bu olaydan sonra daha olumlu değerlendirmeye başladılar (Clair 1972: 85).

1822 yılı Mayıs ayında yola çıkan kuvvette, Batılılar Yunanlıları Napolyon tarzı savaş için eğitmeye çalışıyordu, birlikler Patra'ya ulaştıklarında Kolokotronis ve diğer Yunan isyancı liderlerinin askerleri de kendilerine katıldılar. 19 Mayıs 1822 tarihinde Patra'dan

Ünsal BAŞAK

ayrılan birlikler beş günlük bir yürüyüşten sonra Mesolongi'ye ulaştılar. (Kanelopulos ve Tombros 2016: 67)

Yunan isyancılar ve Filhelen taburu Osmanlı süvarilerinden çekiniyordu, bu nedenle dağlık bölgelerden intikal ediyorlardı. Ne var ki Prusyalı doktor Elster'in dikkatini bu yürüyüşte bir başka nokta çekmişti. Yunan isyancıların tüfekleri pek iyi durumda değildi, üstelik dağ patikalarının yüksek rakımları nedeniyle barutları sürekli nemleniyordu, barutlarını kuru tutmak için daha çok kullanılan düz yollara saptıklarında ise Osmanlı süvarilerinin baskınları ile kayıpları artıyordu. (Kanelopulos ve Tombros 2016: 67)

Aslında Yunan isyancıların tüfeklerinin pek de iyi olmayan durumu onların savaş tarzını da etkiliyordu. Avrupa tarzı tüfekler yerine daha eskiden üretilmiş tüfekleri kullanan Yunan isyancıları için ateş etmek tehlikeli bir eylemdi. Çünkü tüfeğin ateş almaması veya hedefin ıskalanması sık rastlanılan bir olaydı. Bunun yanı sıra tüfeklerin dolumunun güç ve uzun süre alıyor olması da isyancıları etkileyen bir başka husustu. Bu nedenle isyancılar mümkün olduğunca korunaklı yerlerin arkasından düşmana ateş etmeyi seçiyor, düşman kendilerini hedef aldığı anda ise başka bir taş veya siperin arkasına saklanmayı tercih ediyorlardı. Açık arazide düşmanla yüz yüze gelmek, saklanarak ateş edecek bir engel bulunmadığı için tercih edilmeyen bir durumdu (Clair 1972: 36-38)

Filhelen taburu hareket halindeyken özellikle Yunan yerel yöneticilerle aralarında yol güzergahı konusunda ilk tartışmalar yaşandı. Filhelenler her ne kadar Osmanlı süvari tehdidi varsa da ilerleyişte daha düz vadilerin tercih edilmesini talep ediyorlardı, buna sebep olarak ise kendilerinin Mora yarımadasının dağlarına ve buralardaki zorlu koşullara alışık olmadıklarını ileri sürüyorlardı (Kanelopulos, ve Tombros 2016: 68).

Yürüyüş esnasında Mavrokordatos sürekli çıkan görüş ayrılıklarını bastırmaya çalışıyordu. Kendisi Batı hayranı olduğu için Yunan asilerin savaş tarzını küçümsüyordu. Bu ise asilerin ona ve Filhelenlere karşı güvensizlik hissetmesine neden oluyordu. Ayrıca Filhelenler arasında da görüş ayrılıkları vardı. Alman Filhelenler Mavrokordatos'un hareket konusunda Fransızlara gereğinden fazla güvendiğini düşünüyorlardı (Karatzeni 1980: 22).

Mavrokordatos'un yürüyüş sırasında karşılaştığı bir diğer sorun ise asilerin bir kısmının hasat mevsimi olduğunu öne sürerek birlikten ayrılmasıydı. Mavrokordatos iyi bir politikacı olarak biliniyordu ama komuta yeteneği tartışmalıydı ve ayrılan asileri birliğe geri döndürecek bir yöntem bulamamıştı (Finlay 2014: 324-325).

İlerleyen Filhelen güçleri ile Türkler arasındaki ilk çatışma 22 Haziran 1822 tarihinde Koboti bölgesinde meydana geldi. Yaklaşık 600 kadar Türk süvarisinden oluşan bir birlik Filhelen taburu ve Yunan isyancıların hareket ettiği yol güzergahında onlara saldırdı. Türklerin saldırısının esas amacı bölgede olduklarını bildikleri ama sayıları ve güçleri

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

hakkında bir istihbarat edinemedikleri Yunan asiler ve Batılıların gerçek gücünü öğrenmekti (Karatzeni 1980: 26-27).

Filhelen taburu Napolyon savaşlarından alışık olunan süvari taarruzuna karşı savunma düzenine geçerek bir kare oluşturdu (Kanelopulos ve Tombros 2016: 68). Bu savunma düzeni karşısında başarı elde edemeyen Osmanlı süvarileri geri çekilmek zorunda kalmıştı. Dönemin Yunan kaynaklarına göre Türkler bu ilk saldırıda 70 ölü verirken, Yunan asileri ve Filhelen taburunda ciddi bir kayıp yaşanmamıştı (Karatzeni 1980: 29). Bu kazanılan ilk başarı hem Filhelen taburunun cesaretini yükseltmiş, hem de Arta yolunda önlerinde önemli bir engel kalmadığını göstermişti

Bununla birlikte Yunanlar için Avrupa tarzı savaş halen gereksiz bir olaydı. Avrupalılar için ordunun başarısı ve disiplini bir erin yanındaki asker vurulsa dahi ayakta kalması ve emirlere itaat etmesi ile ölçülmekteydi. Halbuki Yunanlar için açık arazide yanındaki vurulduktan sonra saklanmamak, boş yere yapılan bir işti ve gereksiz alınan bir riskti (Clair 1972: 38).

Kazanılan bu başarıya rağmen Filhelen taburu özellikle gece Osmanlı güçlerinin kendilerine düzenlediği küçük çaplı saldırılarla sürekli taciz altındaydı. Ayrıca iletişim hatlarında yaşanan kesiklikler ve Osmanlıların Ambrokia Körfezi civarında isyancılara yiyecek taşıyan gemileri engellemeyi başarması (Finlay 2014: 326) sonucunda ikmal konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle Peta'ya doğru ilerledikçe Filhelen taburunun savaş kabiliyeti azalmaktaydı. (Kanelopulos, ve Tombros 2016: 70).

Ayrıca Osmanlıların Monaldi adında İtalyan bir Filheleni esir almaları önemli bir kayıptı, çünkü Monaldi'den hem Filhelen taburunun gücü hem de Yunan isyancıların ilerleyiş güzergahları ve bir sonraki hedefleri hakkında değerli bilgiler öğrenmişlerdi (Karatzeni 1980: 50-51).

Asilerin ve Filhelen Taburu'nun ilerlediği güzergahta önemli bir kent olan Arta'yı Osmanlı Ordusu toplanma ve lojistik üs olarak kullanmaktaydı. Peta Muharebesi'ne doğru Arta'daki Osmanlı güçleri Kütahyalı Mehmet Reşit Paşa komutasındaki 6000-8000 piyade ve süvariden oluşmaktaydı. Kütahyalı M. Reşit Paşa, Mavrokordatos'un aksine savaş tecrübesi olan bir asker ve yetenekli bir yönetici olarak bilinmekteydi (Phillip 1897: 109) Bununla birlikte Koboti'de kazanılan küçük zafer Filhelen taburu ve Yunan isyancıların moralini arttırmış ve Arta yakınlarındaki stratejik bir mevkiye buluna Peta'ya doğru ilerlemeye başlamışlardı. (Kanelopulos ve Tombros 2016: 70).

Bu ilerleyiş esnasında Yunan asilerin liderlerinden Markos Botsaris'de emrindeki isyancılarla birliğe katılmıştı. Ailesi Suliot çetelerinden olan Botsaris, babasının Tepedelenli Ali Paşa'nın Epir bölgesindeki çeteleri temizleme hareketi sırasında öldürülmesi sonrasında Yedi Ada'ya geçmiş, burada 11 yıl boyunca kalmış, bu süreçte Fransızlardan askeri eğitim

Ünsal BAŞAK

almıştı. Ayrıca dönemin Fransız Yedi Ada valisinin isteğiyle Yunanca-Arnavutça Sözlük de hazırlayan Botsaris geçici Yunan Hükümeti tarafından Epir bölgesindeki Yunan asilerin genel komutanı olarak atanmıştı. (Gazis 1828:11-12) Botsaris'in asiler üzerindeki etkili liderliği ve bu takviyeye rağmen özellikle Alman Filhelenler Yunan asilerin komutanlarının sadakati hakkında şüphe duyuyorlardı.

Bu şüphenin esas nedeni ise Yunan isyancıların ihtiyat kuvvetinin başında bulunan Kaptan Gogo idi. Almanlara göre eski bir armatolos (martolos) olan bu kişi, aslında Türklerle ilişkisini tamamen koparmamıştı ve bir yandan onlarla savaşırken diğer yandan başka bölgelerde adamları aracılığıyla Türklerle ticaret yapıyordu (Brakis: 10-11).

Almanlar eski bir armatolos olan Gogo'ya yönelik kuşkularında haksız sayılmazlardı. Osmanlı yönetiminde özellikle dağlık bölgelerde sağladıkları güvenlik hizmetlerine karşılık belirli vergilerden muaf tutulan ve silah taşıma izni alan Yunanlar için armatolos tabiri kullanılmaktaydı. Armatoloslar kağıt üzerinde özellikle büyük çeteler halinde soygunlar yapan Yunanlı hırsızlara yani kleftlere (Kleft, Yunanca hırsız anlamına gelmektedir. Özellikle Mora'nın Osmanlı hakimiyetine girmesinden sonra bu hakimiyete karşı çıkan dağ kabilelerinden bazıları Venediklilerle iş birliği içinde hayatlarını hem Türkleri hem Rumları soyarak sürdürürken, bazıları ise Osmanlı yönetimini kabul ederek armatolos olmayı seçmişlerdir. Ne var ki bölgenin coğrafyası nedeniyle bu kleftleri tamamen kontrol altına almak mümkün olmamıştır.) karşı güvenliği sağlamakla sorumluyken bu iki grup arasında sınırlar oldukça belirsizdi (Angelomati 2010:120-121) ve bazen her iki gurubun da bölgedeki devlet idaresi ile savaştığı görülebiliyordu.

Yunan İsyanı'na bizzat katılan ve daha sonra bir Yunan ile evlenerek Atina'nın yeniden inşasında önemli görevler alan İngiliz tarihçi Finlay'e göre ise, o dönem 70 yaşlarında olan Gogo iyi bir askerdi, ama Tepedelenli Ali Paşa'nın hizmetinde bulunduğu göz önüne alındığında, milliyetçilik veya özgürlük gibi fikirleri önemsemediği çok açıktı. Ayrıca Mavrokordatos'un kurmak istediği merkezi hükümet biçimi onun gibi çete reisleri için kabul edilemezdi, çünkü kendi bölgelerindeki hareket ve yönetme özgürlükleri kısıtlanacaktı (Finlay 2014: 325).

7. Peta Muharebesi

Arta şehrine doğru ilerlerken doğal yapısı ve kayalık sırtları nedeniyle Yunanlar için Peta iyi bir mevzi olarak görülüyordu. Küçük bir köy olan Peta'da o dönem 120 aile yaşıyor ve tarımla uğraşıyorlardı. Peta'nın ovalık yapısı ve hemen arkasında yaklaşık 150 mt. yükseltiye ulaşan küçük kayalık tepeleri burayı Yunan isyancıların mevzilenmesi için önemli bir yer haline getiriyordu (Karatzeni 1980: 60).

Bununla birlikte Yunan asilerde Arta'daki Türk birliklerini sayısı ve muhtemel hareketleri konusunda ciddi istihbarat eksikliği hissediliyordu (Brakis: 11).

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

Peta Yunanlar açısından kritik bir bölgeydi. Arta şehrine 2 mil mesafede bulunan bu küçük köyde eğer Yunanlar zafer kazanabilirlerse hem moral olarak hem de stratejik açıdan önemli bir kazanım elde edeceklerini düşünüyorlardı. Bununla birlikte güçlü bir topçu desteğinden mahrum olan Yunanların burada zafer kazansalar bile Arta'yı ele geçirebilecekleri şüpheliydi. Üstelik yenilgiye uğramaları durumunda bunun Yunan isyanı üzerinde çok olumsuz etkileri olacaktı (Finlay 2014: 326).

Yunanlar Türk süvarilerinden özellikle çekiniyorlardı. Bu korkularını yenmek için Türk süvarilerinin bulunduğu bölgeye sızan Filhelen Alman generali Norman, emrindeki Yunanların birinin silahını alarak Türklere ateş açtı. Türklerin bu ani ateş karşısında panikleyerek geri çekilmelerinden sonra Türk süvarisinin atının öldüğü görüldü. Yunanlar bunun üzerine kaçmaya çalışan Türk süvarisine saldırıp kafasını kesmişler ve üstündekileri yağmalamışlardı. Türklerin daha sonra bölgeye gönderdiği bir elçi öldürülen Türkün vücudunun teslimi için ödeme yapmak istemiş fakat Yunanlar bu teklifi reddetmişti. Yaşanan bu olay Filhelen Almanlar için disiplin konusunda önemli bir dersken, Yunan asiler açısından ise Türk süvarilerinden fazla korkmamalarına yönelik bir olay olarak algılanmıştı (Brakis: 12-13).

Peta'da Yunan asiler güçlerini toplarken Alman Filhelenlerden birinin günlüğüne göre kaptan Gogo Türklerin saldıracağı istihbaratını aldığını belirterek birliği teyakkuz durumuna geçirmişti. Ne var ki bütün gece beklemelerine rağmen her hangi bir Türk saldırısı olmamıştı. İsyancılar Peta'dan Arta şehrini rahatlıkla gözetleyebiliyorlardı. Şehrin surlarının bakımsız hali özellikle Alman Filhelenlerin dikkatini çekmişti. (Brakis: 13).

Türkler ise Yunan isyancıların Arta'ya saldırı niyetini keşfettikleri için kadınlar, çocuklar ve değerli mallarını şehirden çıkarıp daha güçlü koruması olan Yanya'ya nakletmeye hazırlanıyorlardı. Yunan isyancılar bu konvoyun çıkış tarihini öğrenince konvoyu pusu kurmak için harekete geçtiler. Ne var ki isyancılar arasındaki koordinasyonsuzluk nedeniyle konvoyun sadece son kısmına saldırdılar. Türklerin karşı koyması neticesinde isyancılar birkaç Türkü öldürmekle kalmış, konvoy yoluna devam etmişti. Alman Filhelenlere göre bu işteki başarısızlığın nedeni Yunan isyancıların koordinasyonsuzluğu ve harekete geçmekte gereksiz yere vakit kaybetmeleriydi (Brakis: 15).

15 Temmuz 1822 günü Yunan isyancıların aldıkları istihbarata göre Türkler kısa süre içerisinde saldırıya başlayacaktı. Bu kapsamda 15 Temmuz 1822 sabahı Mavrokordatos liderliğinde hem Filhelen taburundan subayların, hem de Yunan çetelerinin liderlerinin katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantının ana konusu beklenen Türk saldırısına karşı nasıl bir taktik izleneceğiydi (Karatzeni 1980: 53).

Toplantıda Yunan çete reisleri Türklerin birliklerinin giderek arttığını, bu kapsamda onlarla açık alanda bir savaşa girişmek yerine bölgeyi boşaltıp Epir dağlarına çekilmeyi

Ünsal BAŞAK

savunuyorlardı. Bu çetecilere göre Türkler eninde sonunda Arta'daki kuvvetlerini başka bölgelere kaydıracaktı. O zaman ise Yunan birlikleri tekrar toplanıp Arta'ya saldırabilirdi. Filhelenler ise Türklerle çarpışma taraftarıydı. Filhelen subaylar tecrübelerine ve cesaretlerine güvenerek açık arazide Türklerle yaşanacak bir çatışmayı kazanabileceklerini ileri sürüyorlardı (Vizantiou 1837: 17)

Yunan çete reislerinden Karaiskakis ise daha farklı bir görüş ortaya attı. Karaiskakis'e göre Peta bölgesi terk edilmeli ama çok uzağa gidilmeden, Türk süvarilerinin rahatça hareket edemeyeceği tepelik alanlarda yeni bir savunma hattı kurulmalı ve orada savaşılmalıydı (Karatzeni 1980: 55-56). Toplantı sonucunda belirleyici olacak kararı hareketin genel komutanı olan Mavrokordatos aldı. Yunan isyanı liderlerinden Kolokotronis'in Türklere karşı kazandığı başarıları kıskanan Mavrokordatos bir zafere ihtiyaç duyuyordu. Bu nedenle Karaiskakis'in fikrini Filhelen subayların da desteklemesi sonucunda, geri çekilmek yerine savaş kararı aldı (Karatzeni 1980: 58).

Peta'da bu yeni konuşlanma hattında Yunan isyancıların sol kanadını koruma görevini Filhelen taburu üstlenmişti. Sağ kanatta yeni oluşturulmaya çalışan Yunan düzenli birlikleri bulunmaktaydı. Yunan asilerin sayısı 3000 kadardı (Finlay, 2014: 329) Geride ihtiyat olarak Yunan çeteler vardı. (Kanelopulos ve Tombros, 2016: 72) Yunanlar ve Filhelenler arasında savaş öncesinde emir komutada sorunlar olduğu gibi Filhelen Taburu'nda da bazı komuta sorunları bulunmaktaydı. Örneğin Yarbay Andrea Dania, kurmay başkanı olan General Norman'dan doğrudan emir almayı reddediyor ve her türlü sorunda Norman'ı saf dışı ederek direkt Mavrokordatos ile iletişime geçiyordu (Finlay 2014: 328).

Osmanlı ordusu ise yarım ay şeklinde saf tutmuştu. Muharebe Osmanlı piyadelerinin 16 Temmuz 1822 sabahı sabah saat 5 sularında ilerlemesi ile başlamıştı (Brakis: 16). Ön saflarda yer alan Filhelenler Osmanlı piyadesine daha fazla zarar vermek için taciz atışlarına karşılık vermemiş, bunu gören Osmanlı piyadeleri ise Yunanların tüfeklerinin menzilinün kısa olduğuna inanarak daha ileri atılmıştı. Osmanlı piyadelerinin ilk hatlara ulaşmasına 30 metre kala Filhelen taburu yaylım ateşine başladı (Kanelopulos ve Tombros 2016: 72-73).

Yaylım ateşinin etkisiyle geri çekilen Osmanlı piyadesi bir kere daha ön saflara saldırdı. Yaklaşık 2 saat süren bu ilk çatışmada Türkler ilerleyememiş ve kayıpları artmıştı (Karatzeni 1980: 72).

İkinci saldırıda Filhelen taburu kendilerine yaklaşan Türkleri durdurmak için süngü muharebesine girişti. Bu sırada Filhelen taburunun sahip olduğu 2 top, bataryası Alman komutanın emriyle Türk sol kanadına yakın mesafeden ateş açınca muharebe Türkler için elverişsiz bir hale gelmişti (Kanelopulos ve Tombros, 2016: 573).

Türklerin durumunu gören Filhelen taburu taarruz için ileri harekete geçti. Ne var ki Türk saflarına doğru fazla ilerledikleri bir anda Yunan isyancıları ile aralarındaki hattın

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

koptuğunu fark ettiler. Geri dönmek ve Yunan isyancıları ile birleşmek için yaptıkları hareketleri fark eden Türkler bunu engellediler ve ilk olarak alay komutanı Tarella göğsünden ağır yaralandı. Prusyalı doktor Elster'in anılarına göre Tarella yarasının ölümcül olduğunu anlayınca cepheyi terk etmeyi reddetmiş ve ailesine iletilecek kısa bir vasiyet yazdırmıştı. Doktor Elster'e göre Tarella'nın son ana kadar gösterdiği cesarete rağmen ölümü, emri altındaki Filhelenlerin moralini büyük ölçüde bozmuştu (Karatzeni 1980: 81).

Arkasından General Normann yaralandı. Fransız Filhelen Yüzbaşı Mignac süngü hücumu ile geriye doğru bir hat açmak isterken öldürüldü. Yüzbaşının ölümü Filhelenlerin moralini daha da bozmuştu (Brakis: 18).

Topçu ateşi sayesinde hayatta kalabilen az ayıdaki Filhelen geriye ulaşabildi (Kanelopoulos ve Tombros 2016: 73-74). Türkler ise Yunan asilerin ilk hattını dağıttıktan sonra onları çembere almak için daha ısrarlı bir şekilde taarruzu sürdürüyordu. Bu sırada Peta yakınındaki tepelerde bulunan Kaptan Gogo'nun adamlarının savaşa müdahale etmemesi Yunan asilerin geriden destek alamamasına ve kayıplarının artmasına neden olmuştu (Karatzeni 1980: 73-75).

Çemberi kıramayan 20 kadar Polonyalı Filhelen ise, komutanları Birtzevski liderliğinde bölgede bulunan Aya Nikola kilisesi harabesinde direnişe geçtiler (Karatzeni 1980: 71). Akşama kadar direnişleri sürdü fakat sonunda Türklerin saldırılarıyla kilise harabesinde Polonyalı Filhelenlerin hepsi öldü (Brakis: 19).

Geriye dönen ve sağ kalan Filhelenlerin sayısı çok azdı. Bununla beraber daha yukarılarda mevzilenen ve ihtiyatta bulunan Yunan isyancılar, Filhelenlerin geri dönüşü için açık araziye çıkararak Osmanlılarla savaşmak yerine beklemeyi tercih etmişlerdi (Finlay 2014: 330-331).

Filhelen Taburunun büyük bölümünü yok eden Osmanlı güçleri, Yunan asilerin üzerine yüklenmiş ve süvari saldırısı ile özellikle Yedi Adalar'dan gelen gönüllülerin bulunduğu bölgede ciddi zayıyata neden olmuştu. (Karatzeni 1980: 79).

Türkler bir yandan Yunan asileri çember içine almakla uğraşırken diğer yandan Filhelen taburunun sahip olduğu iki topu susturmak için çabalıyorlardı. Bu iki topun yakın mesafeden açtığı ateş Türklerin fazla sayıda kayıp vermesine neden olmuştu. Bununla birlikte Türkler akşama doğru iki topun bulunduğu mevziyi kuşatmaya başlayınca topların Alman Filhelen personeli iki topu ve yanlarında bulunan barutu imha ederek tepelik alanlara doğru kaçtılar (Karatzeni 1980: 82).

Topçu ateşinin susması Türk süvarileri ve piyadelerinin daha hızlı bir şekilde çemberi kapatmak için yeni bir taarruz başlatmasına yol açtı. Az sayıda kalan Filhelen subaylarının topladığı Yunan asilerin bir kısmı çemberden diğer asilerin kaçışını kolaylaştırmak için bölgeyi terk etmemeyi seçti. Ne var ki kısa bir süre sonra hepsi öldürüldü. Bununla birlikte

Ünsal BAŞAK

direndikleri süre içinde Yunan asilerin bir kısmı Peta'nın arkasındaki tepeliklere ulaşarak çemberden kurtulmayı başarmıştı (Karatzeni 1980: 84). Akşamüzeri muharebenin sonucu belli olmuştu. Türkler bölgenin hakimiydiler (Brakis: 19).

Muharebede Filhelen Taburu 60 ölü vermişti. Yaralı sayısı ise çok fazlaydı. Yunan asilerin kaybı 400 kişi civarındaydı (Finlay 2014: 331). Türk akademisyen Esra Özsüer de, Filhelenler hakkındaki makalesinde muharebeye katılmak üzere 180 Filhelenin yola çıkmasına rağmen sadece 100'ünün savaşa katıldığını, bunların 60'ının öldüğünü, 17'sinin muharebeden sağ çıktığını, geri kalanlar hakkında bir bilgiye ulaşılamadığını belirtmektedir. (Özsüer 2016: 338-339)

Türkler muharebe sonrasında çoğu yaralı halde 32 Filheleni de esir aldılar. Bu esirler daha sonra Arta şehrine götürüldü ve bölgedeki İngiliz konsolosunun organize ettiği, Yunan asilerin elindeki Türk esirlerle yapılan değiş-tokuşla ilk önce Kefalonya'ya daha sonra ise Malta adasına giderek özgürlüklerine kavuştular (Karatzeni 1980: 91).

Muharebenin ertesi günü yani 17 Temmuz 1822 tarihinde hayatta kalmayı başaran Filhelenler (Filhelen taburunda esirler hariç muharebeden sonra 18 Filhelen ve 7 Yunan asilli Avrupalı olmak üzere 25 kişi hayatta kalmıştı (Karatzeni 1980: 97)) ve Mavrokordatos Mesolongi'ye gitme kararı aldılar. Bu sırada adamları ile yanlarına gelen Kaptan Gogo'yu Filhelenler ihanet suçlamasıyla tutuklamak istedilerse de, Kaptan Gogo'nun bölgedeki nüfuzundan çekinen Mavrokordatos buna izin vermedi.

Mavrokordatos ve kurmay başkanı Alman Filhelen general Norman Mesolongi'ye ulaştıklarında, general Norman aldığı yaralar nedeniyle hastaneye yatırıldı. Ne var ki burada humma hastalığına da yakalanarak 22 Kasım 1822 tarihinde öldü (Karatzeni 1980: 98). Onun ölümü ile birlikte Filhelen Taburu da tarihe karıştı.

23 Temmuz 1822 tarihinde Mavrokordatos geçici Yunan hükümetine yazdığı mektupta, Peta'daki çatışmayı kazansalardı bunun isyan için büyük fırsatlar doğuracağını, ne var ki bazı yanlışlıklar yüzünden muharebenin kaybedildiğini, bu konuda hükümete ayrıntılı bilgilendirme için bir adamını göndereceğini, her ne kadar Peta'da mağlup olursa da taktik durumun halen kendilerine avantaj sağladığını savunuyordu (Karatzeni 1980: 95).

Eğer bölgede daha fazla sayıda Yunan kuvveti toplanabilse ve daha farklı bir taarruz stratejisi izlense sonuç farklı olabilirdi. Alman Filhelen Elster muharebeden sonra Yunanları daha organize ve daha taarruzi bir ruha sahip olmadıkları için eleştirmişti. Ona göre Yunanlar daha hızlı hareket etselerdi Arta'yı düşürebilirlerdi ve Peta yenilgisi yaşanmazdı (Kanelopulos ve Tombros 2016: 74).

Peta Muharebesi'ne giden süreçte hem düzenli askeri eğitim almış Filhelen taburu hem de Yunan isyancılar bir arada savaşmıştı. Ne var ki Yunan tarihçi Kanelopulos'a göre merkezi

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

komutanın zayıf olması bu iki farklı unsurun işbirliğinden beklenen faydayı sağlamamıştı (Kanelopulos ve Tombros 2016: 74).

Düzenli bir emir komuta sistemi oluşturulmadığı gibi Mavrokordatos asla hiyerarşik bir komuta sistemi kurmamış, Yunan isyancıların her biri sadece kendi grubunun başındaki liderin emrine itaat etmişti (Kanelopulos ve Tombros 2016: 74).

Yunan tarihçi Karatzeni'ye göre Avrupalı Filhelenlerin alışık oldukları biçimde açık arazide düzenli ordu taktikleri ile savaşmak istemeleri, buna karşılık Yunan isyancıların Osmanlı güçleri ile dağlık bölgelerde vur kaç taktiği ile savaşa olan yakınlıkları iki grubun arasındaki koordineyi ve birbirine güveni zedelemişti (Karatzeni 1980: 51-52).

Yunan tarihçi Kanelopulos'a göre de, Filhelenlere Yunan isyancıların yardım etmeyip hareketsiz kalmalarındaki asıl neden de savaş anlayışlarındaki farktı. Filhelen Taburu Batı tarzı açık arazi savaşına ve sonuçta süngü muharebesine alışkındı. Halbuki Yunan asiler düşmanın sayısal çokluğu nedeniyle vur kaç ve sürpriz ataklarla düşmana zarar vermek ve pusu kurmak şeklinde bir savaş anlayışıyla hareket ediyorlardı. Bu nedenle açık araziye özellikle de savaşın gidişatı kötüyse asla çıkma taraftarı değillerdi (Kanelopulos ve Tombros 2016: 77).

Peta yenilgisi Yunan isyancıların moralini bozmuş ve Arta'yı düşürme planları konusunda çok olumsuz etki yaratmıştı. Buna karşılık Türkler bu zaferleriyle güçlerini toplayarak isyanın ana merkezlerinden olan Mesolongi'ye doğru harekete geçme fırsatını yakaladılar (Kanelopulos ve Tombros 2016: 79).

Ayrıca Peta Muharebesi Mavrokordatos'un kurmayı planladığı merkezi hükümet ve ordu fikrine büyük bir darbe vurmuştu. Yunan asilerin zaten küçümsediği Batı tarzı savaş ve bunu gerçekleştirecek düzenli ordu sistemine destek verenler azalmış, bunun yerine vur kaç saldırılarını ve Yunan tarzı savaş destekleyenler güçlenmişti (Finlay 2014: 331-332).

Yunan asilere göre süngü savaşı ve açık arazide Avrupa tarzı savaşın tek sonucu Yunanların kırırma uğramasıydı. Bu nedenle kendi bildikleri tarzda çete savaşı yapmak daha doğrudu ve askeri tecrübeden yoksun olan Mavrokordatos asilerin bu isteklerini Peta'dan sonra kabul etmek zorunda kalmıştı (Finlay 2014: 332).

Muharebeden birkaç hafta sonra Yunan asilerin lideri Kolokotronis'in, ünlü Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın da yeğeni olan Dramalı Mahmut Paşa'yı Dervenakia denilen bölgede vur-kaç ve pusu kullanarak yenmesi (Ulutaş 2015:2885), Yunanistan'da düzenli ordu ve Batı tarzı savaş destekleyen kişilerin sayısında önemli bir azalmaya neden oldu.

Muharebeden 59 yıl sonra 1878 Berlin Kongresi sonucunda Yunanistan'a verilmesi kararlaştırılan Teselya bölgesinin sınırlarının saptanması konusunda, Yunanistan ve Osmanlı Devleti arasında yaşanan sorunlar 1881 yılında İngiltere'nin Yunanistan lehine müdahalesi

Ünsal BAŞAK

sonucu çözüldü ve Peta kasabası 1881 yılında Arta bölgesi ile birlikte Yunanistan'a geçti. (Akyay 2001: 105) Peta bu tarihten sonra Yunan tarihçilerin önemli bir uğrak noktası olmuştur.

Sonuç

Yunan tarih yazımında Peta Muharebesi olarak adlandırılan olay aslında basit bir çarpışmaydı. Yunan kaynaklarına göre 60 Filhelen ve 400 Yunan asinin öldüğü bu çarpışmada Türklerin kaybı ise 600 kadardı. Peta çatışmasında Yunanlar açısından önemli olan Batılı Filhelenlerin Yunanlıları destekleme istekleri ve sonrasında Filhelen Taburu'nun aldığı kayıplar neticesinde bir daha savaşa katılmayacak hale gelmesiydi. Türk tarih yazımında çok dikkate alınmayan bu küçük çatışmanın, Yunanlılar tarafından muharebe olarak adlandırılmasının bilinçli bir tercih olduğu fakat gerçekleri yansıtmaktan uzak olduğu söylenebilir.

Yunan tarih yazımında Peta'nın öne çıkarılmasında bir diğer etken de Yunan Hükümeti'nin muharebede ölen İtalyan Filhelen Andrea Dania'nın ailesine 1973 yılında ulaşması ve Peta'ya ait bazı belgeleri varislerine göndermesidir. Bu noktada 1973 yılında Yunanistan'da iktidarda bulunan askeri yönetimin Yunan milliyetçiliğinin öne çıkarılması politikasının etkin olduğu söylenebilir. Çünkü bu dönemde Cunta halk desteğini kaybetmeye başlamıştı ve bu desteği yeniden kazanmak için milliyetçi duygulara hitap etmek tek çareydi. Bu noktadan sonra Yunan tarihçi Karatzenî'nin girişimleri ve 1979 yılında Dania'nın varisleri ile iletişime geçmesi sonucunda Peta Muharebesi konusundaki faaliyetler hızlanmış ve Andrea Dania'nın varislerinin de girişimiyle Peta'ya Filhelen Taburu'nun faaliyetlerini anlatan anıtlar yerleştirilmiştir.

Peta Muharebesi sonucunda yeni kurulmaya çalışılan Yunanistan'da bir hükümet buhranı çıktı ve Kapodistrias yönetimi eline alana kadar bu buhran sürdü. Mavrokordatos'un hem zafer kazanmak hem de Suliotları baskıdan kurtarma amacı boşa gitmişti. Ayrıca merkezi bir hükümet ve modern bir ordu gibi kavramlara zaten soğuk bakan Yunan asileri için Peta Muharebesi, kendi çete tarzlarını korumanın önemini göstermiş ve Batı tipi yönetimi uzun süre reddetmelerinin yolunu açmıştı. Mavrokordatos'un Suliotları kurtarma girişimleri başarısız olunca, muharebe sonunda Epir bölgesindeki Suliotlar Türklerle anlaşma yoluna gittiler. Bununla beraber Türklere güvenmedikleri için anlaşmaya Preveze'deki İngiliz konsolosu kefil oldu. 16 Eylül 1822 tarihinde Suliotlar gemilerle Yedi Ada Cumhuriyeti'ne giderek Yunanistan'ı terk ettiler ve çok az bir kısmı 1822 yılından sonra Mora'da isyana katılmak için sonradan geri döndü.

Sonuçta bu muharebe, Yunan İsyanı'nın genel gidişatı üzerinde stratejik bir tesir yaratmamış olsa da Batılı Filhelenlerin isyana fiili katkılarını yansıtması açısından önemli bir olaydı. Ayrıca bu muharebede yaşanan yenilgi sonrasında, Yunan asiler içinde düzenli ordunun kuruluşuna karşı çıkanlar önemli bir güç elde etmişti. Yunan asilerin Batı tipi düzenli bir orduya karşı olan tepkileri, Kral Otto zamanında da sürecek ve yeni kurulan ülkede düzenli bir ordu oluşturulması önemli bir sorun haline gelecekti.

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

KAYNAKÇA

- Ahmet, İbrahim Kelağa. 2014. "Çağdaş Yunan Aydınlanma Hareketinin Coğrafyası, Ortaya Çıkış Süreci ve Eğitim Alanındaki Etkileri", *Batı Kültür ve Edebiyatlarında Aydınlanma*, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Akyay, Bülent. 2001. *Teselya Meselesi 1881*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Angelomati, Eleni. 2010. *1821 İ Yenisi Enos Ethnos Kratus, A Tomos*, Atina: Ekdoti Skaia.
- Arfou, Selma. 2014. Akdeniz'de Bir Uluslararası Çekişme Alanı: Yedi Ada Sorunu (1797-1815), Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Ayanoğlu, Betül. 2011. *Türk-Yunan Ders Kitaplarında Karşılaştırmalı Öteki*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balyemez, Mehmet. 2021. İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs'ta Çıkarılan İkinci Rum İsyanı (18-19 Aralık 1954), *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XXXVIII, Sayı:103
- Brakis, Fotis. *İ Mahi Tu Peta to 1822 Mesa Apo Ta Apomnimonevmata Enos Germanou* Filelina.
- Chatzioannou, Maria Christina. 2013 . War, Crisis and Sovereign Loans: The Greek War of Independence and British Economic Expansion in the 1820s, *The Historical Review, Vol 10*, Department of Neohellenic Research / Institute of Historical Research, National Hellenic Research Foundation.
- Clair, William. 1972. *That Greece Might Be Still Free, The Philhellenes in The War of Independence*, Oxford University Press.
- Clogg, Richard. 1997. *Modern Yunanistan Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cunningham, Allan. 1978 The Philhellenes, Canning and Greek Independence, *Middle Eastern Studies, Vol 14, No 2*.
- Çete, Aslı. 2017. Rigas Velestinlis ve Namık Kemal'de Osmanlılık Düşüncesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2*.
- Dakin, Douglas. 1972. *The Unification of Greece 1770-1923*. Ernest Benn Yayınları.
- Demirhan, Hasan. 2012 Yunan İsyanı'nda Londra Yunan Komitesi ve İngiliz Yunanseverlerin Faaliyetleri, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı 22.
- Demirhan, Hasan. 2016. *Büyük Güçlerin Gölgesinde Yunan İsyanı*. İdil Yayıncılık.
- Drygiannaki, Sparti Marangu. 2000. "Orthodoxy and Russian Policy Towards Greece in the 19th Century: The Philorthodox Society Conspiracy 1830-1840", *Balkan Studies*.

Ünsal BAŞAK

- Durie, Eveline. 1999. *O Eptanisiakos Mistikos Eterismos Prin Ke Kata Ton Agona Tis Aneksartias*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Pantion Üniversitesi, Siyasi Bilimler ve Tarih Bölümü.
- Erman, Arzu. 2021. Yunan Kaynaklarına Göre Tepedelenli Ali Paşa ve Yönetimindeki Yunanlılar, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*.
- E.Yzb. Fahrettin, E.Yzb.Seyfi. 1934. *Mora İsyanı*. İstanbul Askeri Matbaası.
- Fotiadi, Dimitri. 1987, *Kolokotronis*, Ekdosis Zaharopulos.
- Katerina Galani. 2012. "Elines Embori Ke Trapezites Sto City Tu Londinu, İ Proti Engatastasi Arhes 19ou Eona", Ed. John Kitmer, *Elino Bretanikes Shesis*, Ekdosi İdrima Tis Vulis.
- Gazis, Yeorgios. 1828. *Viografia Ton İroon Marku Botsari Ke Karaiskaki*. Ekdosis Ethniki Tipografia.
- Grammatikos, Alexander. 2017. *The Emerging Modern Greek Nation and British Romantic Literature*, Doktora Tezi, Carleton Üniversitesi.
- Hacıdimitriou, C. 2015 Revisiting the Documentation for American Philanthropic Contributions to Greece's War of Liberation of 1821, *The Journal Of Modern Hellenism*, Vol 31.
- Heraclidis, Aleksis. – Diallya, Ada. 2018. *Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century*, "Intervention in the Greek War of Independence, 1821–32", Manchester University Press.
- Kanelopulos, Nikos, Tombros Nikos. 2016. İ Stratiotiki Drasi Ton Filelinon Sti Mahi Tu Peta: Ksanadiavazontas Ton Daniel Johann Elster Ke Tis Alles Piges, *O Diethnis Perigiros Ke O Filelinismos Kata Tin Eliniki Epanastasi*, Ekdosis Arhontariki.
- Koliopulos, Ioannis. 2008. *İstoria Tu Neu Elliniku Kosmu (Apo to 1815-Eos to Simera)*, İpurgio Ethnikis Pedias.
- Kalantzis, Kostas.. 1968. *İ İstoria Tu Megalis Elinikis Epanastasi*.
- Karatzeni, Dimitrou.. 1980. *İ Pros İpeiron Ekstratia 1822 Kai İ Mahi Tu Peta*, Ekdosi Athinon.
- Milas, Herkül. 1994. *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları.
- Milas, Herkül. 2003. *Geçmişten Bugüne Yunanlılar, Dil, Din ve Kimlikleri*. İletişim Yayınları.
- Önsoy, Murat. 2005. *Modern Greek Enlightenment and 19th Century Greek Nationalism*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.
- Papanikos, Gregory. 2022. Wars and Foreign Interventions In Greece In The 1820's, *Athens Journal Of History*, Vol 8, Issue 1.
- Phillips, Alison. 1897. *The War Of Greek Independence 1821 To 1833*, Charles Scribners Son Press.

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

- Potter, L. 2004. British Philhellenism And The Historiography Of Greece: A Case Study Of George Finlay (1799-1875), *The Historical Review, Institute For Neohellenic Research, Vol 1.*
- Örenç, Ali Fuat. 2020. *Balkanlarda İlk Dram Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Özsüer, Esra. 2019. *Türkokratia-Avrupa'da Türk İmajı*, Kronik Yayıncılık.
- Özsüer, Esra. 2016. "19. Yüzyıl Avrupa Romantiklerinin 1821 Mora İsyanı Üzerindeki Siyasi ve Kültürel Etkileri", *Türkiyat Mecmuası Cilt 26/2.*
- Teodoridis, Yorgos. 1998. *O Aleksandros Mavrokordatos Ke İ Drasi Tu Apo Tin Anatoli Sti Disi Ke Apo Ti Disi Sti Epanastasi (1791-1821)*, Doktora Tezi, Pantion Üniversitesi, Sosyal ve Siyasal Bilimler Bölümü.
- Ulutaş, Songül. 2015. 1821 Mora İsyanı ve Dramalı Mahmut Paşa, *Yeni Türkiye Dergisi Rumeli Balkanlar Özel Sayısı, Cilt III.*
- Vakalopoulos, Apostolos. 2019. *Ta Eliniki Stratevmata Tu 1821, Organosi, İgesia, Taktiki,İthi, Psihagogia*, Ekdisis Ant.Stamuli.
- Vizantiou, Hristo. 1837. *İstoria Tu Taktiku Stratu Tis Elados, Apo Tis Protis Sistaseos Tu Kata Tu 1821 Mehri Ton 1832*, Tipografies K.Ralli.
- Ed. Vohler, M., Alekou. 2021. *Concepts and Functions of Philhellenism*, Walter De Gruyter Press.
- Wallace, J., Lambropulos, V. 2021, Hellenism, Philhellenism and Classical Reception: Commemorating The 1821 Revolution, *Classical Receptions Journal, Volume 13, Issue 4, 2021.*
- Wright, Beth S. 1997, *Painting Thoughts: Delacroix's and Scheffer's Suffering Greeks in Painting and History During the French Restoration: Abandoned by the Past*, Cambridge University Press.

EKLER

1. ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸ Βουλευτικὸν ἐθεσίστατο καὶ τὸ Ἐκτελεστικὸν ἐπεκράσασα τάδε:

Ἐπειδὴ εἰσέλονται πολλοὶ ἀξιοματικοὶ πολεμικοὶ, ἐλθόντες εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν προσέφερον γενναίως τὸν θαλασσινὸν πόλεμον τῆς ἐλευθερίας τῆς

Ἑλλάδος καὶ συμφέρον τῆ Πατρίδος καὶ ἀναγκαῖον εἶναι τὴν ἀφελῆσθαι ἀπὸ τῶν ἀξιομάχων γυναικῶν, τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν καὶ τὸν ἀξέπαινον ζῆλον αὐτῶν, δευτέρως ἀναλόγως καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πόλεως τοιοῦτος ἀνδρῶν

Ἐπειδὴ οἱ ἀπὸ εἰρημίας ἀξιοματικοὶ δὲν εἶναι δυνατοὶ νὰ καταταχθῶσιν ἐπὶ τὸ παρὸν εἰς τὰ ὄργανα στρατεύματα, διὰ τὸ διωγόμενον αὐτῶν τὸν τακτικὸν ὁρμητικὸν

Θεσπίζεται:

α'. Οἱ οἱ ξένοι ἀξιοματικοὶ παντὸς ὀπλοῦ, εἰρησώμενοι εἰς τὴν ἑπαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, νὰ ὀργανωθῶσιν εἰς τὸ τάγμα, τὸ ὅποιον νὰ ἀνομιάζεται Τάγμα τῶν Φιλελλήνων, ὡς ἀπερομένον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

β'. Οἱ ἀξιοματικοὶ, οἵτινες εἰσέλονται εἰς τὴν δοῦλιναν τοῦ πρώτου συντάγματος τοῦ θαλάσσιου πελοῦ, ἔξαιρουμένην τὴν προηγουμένην ἀποδοχὴν, καθὼς ἀκόμη καὶ δοῦναι ἴσως εἰς ἄλλην δοῦλιναν.

γ'. Οἱ σχηματίζοντες τὸ Τάγμα τῶν Φιλελλήνων ἀξιοματικοὶ μόνον εἰς τοὺς ὁποίους ἔχοναι ἄδελφον, καὶ λαμβάνοναι τὰς αὐτὰς τροφὰς καὶ τοὺς

Μισθοὺς. Ἡ Διοίκησις δὲ τοῦ τάγματος ἀνετίθη εἰς τὸν ἐν ἀποστρατείας

Ἰσους μισθοῦς μὲ τοὺς ἀξιοματικοὺς τοὺς εἰς ἐνέγγειαν εἰρησώμενους εἰς τὸ πρῶτον σύνταγμα τοῦ θαλάσσιου πελοῦ.

δ'. Ὁ μισθὸς θέλει πληρώνεσθαι εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνός, τὸ ἐν τρίτῳ εἰς μετρητὰ, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς γραμμάτια πρὸς τὸ κοινὸν ταμεῖον, πληροῦται μετὰ ἔξαμηναν.

ε'. Τὰ ἐνδύματα τοῦ τάγματος τοῦτου θέλουσι διορισθῆ ἀπὸ τὸν Μινίστρον τοῦ Πολέμου διὰ ἐπιμελοῦσθαι τῆς Διοικήσεως.

ς'. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦτου τοῦ τάγματος θέλει διορισθῆ παρὰ τῆς Διοικήσεως.

ζ'. Ὁργανωσόμενοι ἐφεξῆς ὁσίων ἀξιοματικῶν ἀπὸ τῆς ἀποστρατείας νὰ λαμβάνονται ἀπὸ τὸ Τάγμα τῶν Φιλελλήνων, παρατηρούμενης καὶ φυλαττομένης τῆς ἀρχαιότητος ἐκάστου. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ δοῦναι διορίζονται ἀξιοματικοὶ εἰς τοὺς χροῖοντες ἁδελφοὺς τῶν ὀργανωσόμενων ὁσίων.

η'. Νὰ διορισθῆ ἐπιτροπὴ κατ' ἐκλογὴν τῶν ἰσίων ἀξιοματικῶν ἀπὸ τῆς προέδρου τοῦ Μινίστρον τοῦ Πολέμου, διὰ νὰ προβάλλῃ εἰς ἐπιμελοῦσθαι τῆς Διοικήσεως τὸν τρόπον τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ τάγματος τοῦτου, καὶ τὰς διατάξεις τῆς γυμνάσεως καὶ τῆς εὐταξίας, τὰς ὁποίας θέλει εἰσθεῖ εἰς χροῖον νὰ φυλάττῃ.

θ'. Εἰς τὸ Τάγμα τῶν Φιλελλήνων δέονται νὰ συγκαταλεχθῶσιν δοῦναι εὐγενεῖς καὶ χροῖοντες ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων ἡδελφῶν ἐκτὸς τῆν στρατιωτικὴν ζωὴν, ἔχοντες τὸν ἁδελφὸν τοῦ ὀπλοῦ.

ι'. Ὅταν τὸ Τάγμα τῶν Φιλελλήνων εἰσέλονται εἰς ἀρχὴν, δὲν θέλει ἀποχρεωθῆ εἰς ἄλλην δοῦλιναν, εἰμὲν εἰς φυλακὴν τῆς κατοικίας τῆς Διοικήσεως.

Ὁ Μινίστρον τοῦ Πολέμου νὰ ἐνεργήσῃ τὸν παρὸντα νόμον.

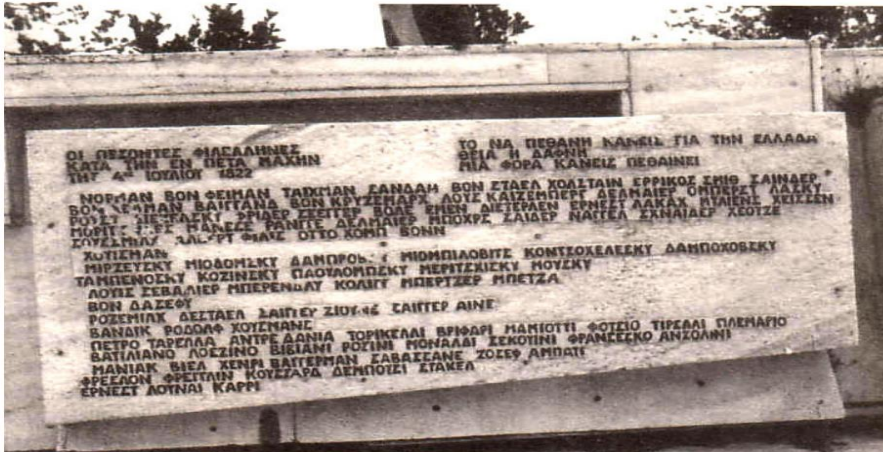
Ἐν Κορίνθῳ, κη' 29 Ἀπριλίου 1822.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ Σωτήριος Χαρολάμπης.

Προσηγορούμετος ὁ Πρώτος Γραμματεὺς τοῦ Βουλευτικοῦ.

Ἐπικυροῦσθαι Ἄ. Μαυροκορδαῖος, Πρόεδρος.

Ek-1: Filhelen Taburu'nun 29 Nisan 1822 tarihli Kurulma Karamamesi

Ek-2: Peta Muharebesi'nde ölen Fransız, Alman, İtalyan, Danimarkalı ve Polonyalı Filhelenler için Peta'da dikilen anıt.

Yunanca Kaynaklara Göre Filhelen Taburu ve Peta Muharebesi

Ο Ιταλός Ανδρέας Δάνια που έλασε στο Πέτα

Ek-3: Peta Muharebesi'nde Ölen İtalyan Filhelen Andrea Dania.

EK-4: Yunan Donanması İçin İnşa Edilen Gemilerdeki Rüşvet ve Gecikme Olayını Sorgulayan 17 Kasım 1826 tarihli haber.

Ünsal BAŞAK

Ek-5: Filhelen Batlı Subaylar

Κύριον Δημήτριον Καρατζένην - Ἀθήνας
Ἀγαπητὲ Κύριε,

Ἔλαβον τὴν ἀπὸ 3 Μαΐου ἐπιστολὴν σας. Τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεσθε τῆς 18 Ἰουνίου 1973 τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας Ρώμης ἦτο μίαν εὐχαριστήριον ἐπιστολὴ διὰ τὰς πληροφορίες πού ἡ Πρεσβεία ἢ ἴδια μου ἀνεκοίνωσε —μετὰ ἀπὸ δικό μου αἴτημα— σχετικῶς μὲ τὸν ἐξ Ὀδάντας Συνταγματάρχην ANDRIA DANIA, ὁ ὅποιος ἀπέθανε, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς ΡΕΤΑ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822. Ἡ Πρεσβεία μου ἔδωσε μερικὲς φωτογραφίες (ὄχι πολὺ καθαρές) ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἐπανεμφανισθῶν — τῶν τόπων ἐποῦ συνέβησαν τὰ γεγονότα τοῦ τάγματος τῶν φιλελλήνων. Οἱ φωτογραφίες αὐτὲς εἶναι στιγμῆς, παρμένες ἀπὸ κάποιον τοπικὸν φωτογράφο καὶ ὑπάρχουν σχόλια εἰς τὰ ἑλληνικὰ πού ἡ Πρεσβεία προθύμως μοῦ μετέφρασε. Μὲ πληροφόρησε ἐπίσης ὅτι τὸ 1974 ἐπρόκειτο νὰ ἐγκαινισθῆ ἓνα μνημεῖον ἐκ μαρμάρου εἰς τὸ λόφον «Μεγάλῃ Ράχη» ἀναμνηστικὸν διὰ τοὺς πεσόντας. Οἱ πληροφορίες πού ἔχουμε ἡμεῖς ἐδῶ εἰς τὴν Ὀδάντα σχετικῶς μὲ τὸν Συνταγματάρχην DANIA δὲν εἶναι πολλὰ καὶ μὲ αὐτὰς τίς λίγας, εἶχα ἤδη γράψῃ τὸ 1967 μίαν σύντομη βιογραφίαν τοῦ DANIA τὴν ὁποία ἐπισυνάπτω. Τώρα θὰ ἤθελα νὰ ἀσχοληθῶ ἐκ νέου μὲ τὸ ἀντικείμενον διὰ νὰ τὸ δημοσιεύσω εἰς ἓνα περιοδικὸν ἱστορίας τοπικῆς ἢ ἐπαρχίας πλαισιωμένον μὲ ἑλας τὰς νέας ἢ ἐπιπλέον πληροφορίες, στοιχεῖα καὶ φωτογραφίας πού θὰ μπορούσα νὰ εἶχα. Ἐάν θέλατε νὰ μοῦ γράφατε σχετικὰ διὰ τὸ ἀντικείμενον πού μὲ ἐνδιαφέρει σας εὐχαριστῶ ἐκ τῶν προτέρων, δὲν γνωρίζω ὅμως ἐάν τὸ νέο μου ἔρθο θὰ εἶναι πῶς τεκμηριωμένον ἀπὸ τὸ συνημμένον.

Μὲ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ διαβάσω τὴν ἀπάντησί σας, καὶ μὲ διακεκρημένους χαιρετισμούς.
Ὀδάντα 16 Μαΐου 1979

Ἡμέτερος
Καθ. Τζίνο Μπορσάρι
ὁδὸς Κατσόλι ἀ.ο. 66) 17 Ὀδάντα (Ἀλ.)

Ek-6: Filhelen Andrea Dania'nın varislerinin Yunan tarihçi Dimitri Karatzeni'ye Peta Muharebesi ve Filhelenlere ilişkin 1979 yılında gönderdiği mektup.

